
Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023

Závěrečná zpráva

Červen 2024

Konsorcium nevládních organizací
pracujících s migranty

Tato studie byla vypracována s podporou Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v rámci projektu financovaného vládou Spojených států amerických a představuje předběžná zjištění výzkumného šetření Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023. Šetření bylo realizováno ve spolupráci s Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy, Ministerstvem pro místní rozvoj a Sdružením místních samospráv.

DOI: 10.13140/RG.2.2.12931.52003

Autoři:

PhDr. Marie Jelínková, Ph.D., Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Mgr. Blanka Tollarová, Ph.D., Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR

RNDr. Ondřej Valenta, Ph.D., Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR

Obsah

Ukrajínští uprchlíci v českých obcích v roce 2023: shrnutí	5
Cíl výzkumu	7
Metodologie	7
Cílová skupina a sběr dat	7
Struktura respondentů	9
Limity získaných dat.....	10
Počty uprchlíků v obcích ČR: vývoj a porovnání	11
Předběžné výsledky šetření.....	14
Agendy spojené s uprchlíky	14
Humanitární ubytování na území obce	15
Problémy s nouzovým ubytováním	16
Počet uprchlíků, kteří aktuálně potřebují významnou pomoc	18
Spolupráce a podpora	19
Účast na platformách.....	20
Zdroje informací	21
Problémy uprchlíků i obcí.....	21
Co obcím nejvíce chybělo	22
Potřeby pro lepší začlenění	24
Co obcím pomáhá	24
Financování integrace v obcích	25
Externí financování.....	25
Financování z běžného rozpočtu obce	27
Personální zajištění integrace uprchlíků	27
Dobré praxe a klíčové zkušenosti.....	28
Přetrvávající důležitost koordinace a komunikace.....	29
Transformace podpůrných aktivit mezi lety 2022 a 2023.....	30
Zásadní význam lokálních sítí	30
Poznámka na závěr	33

Seznam zkratek

CPIC	Centrum na podporu integrace cizinců
ČR	Česká republika
DO	dočasná ochrana
DSO	dobrovolný svazek obcí
EU	Evropská unie
HuD	humanitární dávka
HZS	hasičský záchranný sbor
IOM	International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)
JMK	Jihomoravský kraj
KACPU	Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině
MČ	městská část
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MOP	Mimořádná okamžitá pomoc
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNO	Nevládní nezisková organizace
NPI	Národní pedagogický institut České republiky
ORP	Obec s rozšířenou působností
UNHCR	United Nations Office of the High Commissioner for Refugees (Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Dětský fond OSN)
ZŠ	základní škola

Ukrajínští uprchlíci v českých obcích v roce 2023: shrnutí

Cílem výzkumu bylo zjistit, **jak obce ČR v roce 2023 zvládaly přítomnost uprchlíků**, s jakými problémy se setkávaly a jaké praxe rozvinuly pro podporu soužití s uprchlíky. Tato předběžná zpráva shrnuje klíčová zjištění, další verze zprávy přinese detailnější analýzu dat i konkrétní doporučení.

V únoru 2024 bylo osloveno 1 575 obcí a městských částí, tedy všechny obce, ve kterých bylo registrováno 20 a více osob s udělenou dočasnou ochranou a obce, ve kterých se nacházela aspoň jedna ubytovna registrovaná v HUMPO (registr poskytovatelů humanitárního ubytování a ubytovaných osob). **Počet** kompletně vyplněných a odeslaných **dotazníků** dosáhl **645**, což představuje 41% návratnost. **Odpovědi** tak byly **získány od obcí** a městských částí, ve kterých k 31.12.2023 bylo registrováno celkem **65 % z celkového počtu uprchlíků** (tj. 244 186 uprchlíků z 375 021).

V roce 2023 byla ve většině obcí situace s uprchlíky z Ukrajiny ustálená. V souvislosti s pobytem ukrajinských uprchlíků zajišťovaly obce v roce 2023 především **vzdělávání na základních školách a předškolní péči** a asistenci s touto agendou. Dále se věnovaly **koordinaci dalších aktérů** v obci, kteří těmto uprchlíkům pomáhají a poskytování informací k dané agendě. **Jiní aktéři** pak v obcích zajišťovali zejména jazykové kurzy (v 23 % obcí), pomáhali s přístupem na trh práce či zajišťovali interkulturní a terénní práci. Dřívější krizovou pomoc v roce 2023 vystřídalo zejména **řešení individuálních situací ukrajinských uprchlíků**: asistenci při zajišťování sociálních dávek (HuD, MOP), komunikaci s úřadem práce, vyplňování formulářů (např. registrace vozidla), řešení složitých situací (např. péče o osoby se zdravotním handicapem) či podpora aktivit typu potravinová banka. V roce 2023 organizovaly obce většinou méně aktivit než v předchozím roce. **Často došlo k částečnému či plnému outsourcingu agendy spojené se soužitím s ukrajinskou komunitou na jiné aktéry.**

Podpora uprchlíků z Ukrajiny byla v 42 % obcí v roce 2023 spolufinancována z externích zdrojů. **S velikostí obce** (nikoli s počtem uprchlíků) **rostl podíl obcí, kterým se externí financování dostalo.** Nejčastějším zdrojem externího financování byly příspěvky od místních firem a sbírek občanů (v 58 % obcí). V roce 2023 vydaly dvě třetiny obce z dotazníkového šetření ze svých rozpočtů na uprchlíky přes 139 mil. Kč, nejčastěji se jednalo o výdaje do 100 tis. Třetina obcí, většinou I. a II. stupně, žádné výdaje specificky na začlenění uprchlíků nedeklarovala. **23 % obcí mělo vyčleněného zaměstnance** obce pro řešení agendy vzniklé ze soužití s uprchlíky, většinou se jednalo o obce nad 10.000 obyvatel, kde se také nejčastěji zaměstnanci věnovali uprchlíkům nad rámec svého úvazku.

Obce, kterým chyběly finanční prostředky, uváděly, že zejména potřebují **prostředky na rekonstrukci a dovybavení ubytování pro ukrajinské uprchlíky a podporu zranitelných osob (seniorů a matek s dětmi)**, jejichž situaci vnímaly jako dlouhodobě neřešitelnou. Obce poptávaly i **personální náklady** na osobu, která by se ukrajinským uprchlíkům v rámci svého pracovního úvazku věnovala, náklady na **jazykové kurzy, interkulturní a terénní pracovníky** či **podporu komunitních aktivit.**

Mezi odpovědi na to, co bylo pro obce největším problémem, patřilo: **bydlení** (včetně bydlení pro ty, které už nechtějí dále ubytovávat v soukromí i obavy ohledně skončení podpory bydlení pro zranitelné uprchlíky), **dostupnost školní a předškolní péče, dostupnost zdravotní péče, dostupnost práce a jazyková vybavenost či nabídka**

jazykových kurzů. Mimo těchto velkých témat obce v roce 2023 trápilo: **nedostatek** (spolehlivých či dobře dostupných) **dat** ohledně počtu ukrajinských uprchlíků v obcích, popřípadě informace, kde data najít; **odpadové hospodářství**, zejména pak třídění odpadů a informace v ukrajinštině o něm; **situace mladistvých uprchlíků** (14+); nepromyšlené **dopady legislativních změn** a často i **neexistence odpovědných osob**, na které by se obce mohly ve svých krajích **obracet s žádostí o radu či informaci v případě potřeby.**

Významným tématem je i **dostupnost informací.** Respondenti 47 % obcí neměli informace o ubytovnách v HUMPO na svém území. **Řada obcí v otevřených otázkách uváděla, že nemá o situaci (a o počtu) ukrajinských uprchlíků na svém území přehled,** částečně i v důsledku toho téma ukrajinských uprchlíků nevnímaly některé obce jako součást své agendy. Pouze 41 % obcí dokázalo odhadnout, kolik ukrajinských uprchlíků na jejich území **potřebuje významnou pomoc,** odhadovaný počet pak představoval **12 % uprchlíků v obcích.** Nejvýznamnějším **zdrojem informací** pro obce byly **krajské úřady,** 75 % obcí je uvedlo jako zdroj, odkud zejména čerpaly informace, obce s větším množstvím uprchlíků byly většinou napojené na **několik informačních zdrojů.** Většina obcí také sama informace **dohledávala,** což vnímaly jako **náročné.** Pouze 14 % obcí uvedlo, že se účastnilo platform, na nichž se rozhodovalo o tématech souvisejících s přítomností uprchlíků.

Vhled do přístupu obcí k ukrajinským uprchlíkům odhaluje **zásadní význam různých místních komunit,** které byly klíčové pro zapojení ukrajinských uprchlíků do české společnosti. Obce vyzdvihovaly aktivity dříve **usazených Ukrajinců, církví, velké řady neziskových organizací a příspěvkových organizací** obcí. Významná podpora byla stále i ze strany **místních podnikatelů a vůle** ze strany ukrajinských **uprchlíků. Nevládní organizace pracující s migranty a CPIC** pak byly zásadní i pro vznášení potřebného know-how a informací. Mezi dobré praxe byla uváděna **zvládnutá komunikace na místní úrovni** (např. vytvoření WhatsApp skupiny) **pro výměnu informací** (od legislativu po společné akce) **mezi obcí a uprchlíky.** Velmi různé zkušenosti vyjadřovaly obce ohledně **spolupráce s úřady práce** a výplatami humanitárních dávek (prodlevy ve vyplácení dávek, neopravitelnost chybných údajů).

V roce 2023 postrádaly obce nejvíce **bydlení a ubytovací prostory pro uprchlíky.** Pro 10 % obcí se i v roce 2023 jednalo o kritické téma a přes 30 % obcí bydlení intenzivně řešilo. **Druhá poptávaná oblast bylo know-how a zkušenosti v oblasti integrace migrantů,** které postrádalo zhruba 25 % obcí. Čtvrtina obcí také řešila omezené kapacity předškolní péče, personální kapacity obce a nedostatek jazykových kurzů různé úrovně. Obce zajímaly **příklady dobré praxe či možnost online setkávání se s dalšími obcemi a odborníky.**

Cíl výzkumu

Česká republika (ČR) patří mezi evropské státy, které přijaly nejvíce uprchlíků na 100 000 obyvatel. Uprchlíci žijí převážně ve velkých městech, ale ve významném množství také v malých obcích a vsích v zemědělských oblastech ČR. Na konci roku 2023 měly české obce s uprchlíky již téměř dvouletou zkušenost, přičemž mnohé rozvinuly v oblasti integrace uprchlíků vlastní systém a postupy.

Abychom se dozvěděli více o tom, co všechno přijetí uprchlíků z Ukrajiny pro obce obnáší, požádali jsme je o spolupráci při výzkumném šetření. Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak obce ČR v roce 2023 zvládaly přítomnost uprchlíků, s jakými problémy se setkávaly a jaké praxe rozvinuly pro podporu soužití s uprchlíky.

Výzkumné šetření bylo zaměřeno poměrně široce. Zjišťovali jsme, které agendy obce vykonávají, které nástroje a postupy se jim osvědčily, jaké problémy řešily, jakou měly metodickou a informační podporu a jakou podporu v této oblasti potřebovaly. Dále jsme se ptali na personální kapacity obce na podporu začleňování uprchlíků a na financování integrace. Tato zpráva přináší prvotní přehled zjištění a jejich základní popis, podrobnější interpretace a analýza budou následovat. Na základě zjištění chceme formulovat doporučení pro řízení integrace na lokální a regionální úrovni.

Metodologie

Vzhledem k šíři zaměření výzkumných otázek a relativní časové náročnosti zjišťování informací byl výzkum prováděn formou online dotazníkového šetření semi-kvantitativní povahy, kombinující uzavřené a otevřené odpovědi. Pro všechny typy obcí a městské části (MČ)/obvody byl vytvořen dotazník s jednotnou strukturou.

Struktura dotazníku a formulace otázek byla v první fázi konzultována se spolupracujícími partnery, tj. Mezinárodní organizací pro migraci (IOM), Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR), Sdružením místních samospráv (SMS) i s vybranými experty. Před finalizací dotazníku proběhla pilotáž se zástupci vybraných obcí a městských částí.

Druhým podstatným zdrojem zejména kontextuálních informací nám byly polostrukturované rozhovory se zástupci obcí. Rozhovory byly prováděny v rámci pilotáže dotazníků, v průběhu sběru dat a probíhají i nadále, paralelně s datovou analýzou.

Cílová skupina a sběr dat

Cílovou skupinou dotazníkového šetření byly obce ČR, které měly v roce 2023 zkušenost s přijímáním uprchlíků na svém území. Abychom oslovili pouze obce, pro něž je téma přijímání osob z Ukrajiny relevantní, stanovili jsme jako kritérium přítomnost 20 a více registrovaných osob s dočasnou ochranou (DO) v obci ke konci roku 2023. Městské části osmi statutárních měst (Praha, Brno, Ostrava, Opava, Liberec, Ústí nad Labem, Plzeň, Pardubice) jsme posuzovali jako samostatné obce.

Vzhledem k tomu, že významným tématem je ubytování uprchlíků v hromadných zařízeních a jejich přechod do standardního bydlení, zařadili jsme do zkoumaného vzorku ještě obce, v nichž bylo registrováno méně než 20 osob s DO, ale na jejichž území se nacházela aspoň jedna ubytovna HUMPO.

Celkově jsme oslovili 1460 obcí (včetně 118 MČ), v nichž ke konci roku 2023 žilo 20 a více osob s DO, a dále 115 obcí, v nichž žilo mezi 10 a 20 osobami s DO a na jejichž území se nacházela na podzim 2023 alespoň jedna ubytovna HUMPO.

Z pohledu regionálního rozložení se nejvíc oslovených obcí nacházelo ve Středočeském (355) a Jihomoravském kraji (203). Kromě Hlavního města Prahy bylo nejméně obcí z Karlovarského a Ústeckého kraje, tedy kraji s nejmenšími počty obcí obecně (Tab. 1, Graf 10).

Tab. 1: Výběrový vzorek obcí a městských částí / obvodů podle krajů

kraj	Počet obcí s 20+ uprchlíky	Počet obcí s HUMPO a 11-19 uprchlíky	Celkem pozváno k výzkumu	Počet vyplněných dotazníků	Návratnost
Hlavní město Praha	55	0	55	25	45%
Jihočeský kraj	92	7	99	42	42%
Jihomoravský kraj	185	18	203	82	40%
Karlovarský kraj	43	5	48	20	42%
Kraj Vysočina	82	6	88	37	42%
Královéhradecký kraj	95	5	100	48	48%
Liberecký kraj	69	5	74	33	45%
Moravskoslezský kraj	95	18	113	63	56%
Olomoucký kraj	81	4	85	38	45%
Pardubický kraj	94	5	99	35	35%
Plzeňský kraj	97	3	100	48	48%
Středočeský kraj	327	28	355	105	30%
Ústecký kraj	67	3	70	36	51%
Zlínský kraj	78	8	86	33	38%
Celkem	1,460	115	1,575	645	41%

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024*

Průvodní dopis se žádostí o vyplnění dotazníku rozeslalo **1 575 obcím a městským částem** Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). Sběr dat probíhal v období od konce ledna do poloviny března 2024. V únoru rozeslalo Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty (Konsorcium) a paralelně i Sdružení místních samospráv připomínku vyplnění. Poslední připomínka byla zaslána jen určitému segmentu obcí vybranému podle velikosti obce a kraje, v němž byla aktuálně nejnižší návratnost.

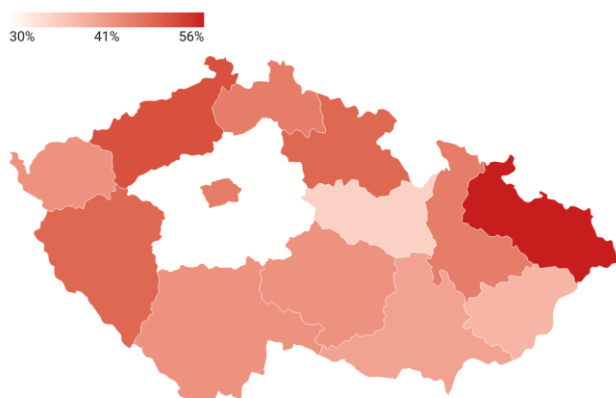

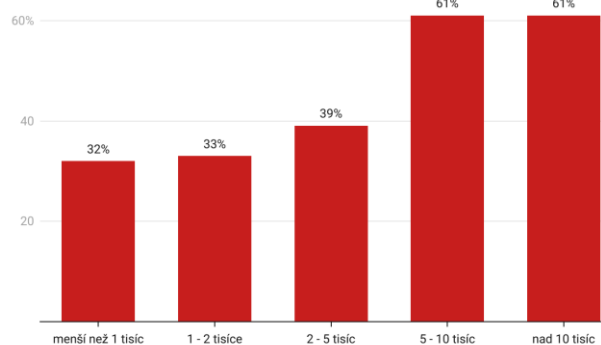
Počet kompletně vyplněných a odeslaných dotazníků dosáhl **645**, což představuje **41%** návratnost. Odpovědi byly získány od 645 obcí a MČ, ve kterých k 31.12.2023 bylo registrováno celkem **244 186 uprchlíků** (65 % všech uprchlíků). Z toho se jednalo o 367 obcí, které mají na svém území alespoň jednu ubytovnu v HUMPO (což činí 41 % ze všech obcí s ubytovnou HUMPO).

Na úrovni krajů byla největší návratnost z obcí Moravskoslezského kraje (56 %), Ústeckého kraje (51 %), Královéhradeckého a Plzeňského kraje (oba 48 %), nejmenší ze Středočeského kraje (30 %), dále Pardubického (35 %) a Zlínského kraje (38 %).

Graf 1: Míra návratnosti dotazníku podle krajů (v %)

Graf 2: Míra návratnosti dotazníku podle velikosti obce

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Návratnost dotazníku se lišila podle velikosti obce s tím, že s rostoucí velikostí obce se míra návratnosti zvyšovala (Graf 2). Dotazník vyplnilo 32 % oslovených obcí do 1 000 obyvatel, 39 % oslovených obcí v kategorii 2–5 tis. obyvatel a 61 % obcí s více než 5 tis. obyvateli. V Jihočeském kraji, Kraji Vysočina a Olomouckém kraji dotazník vyplnily dokonce všechny obce s více než 5 tis. obyvateli.

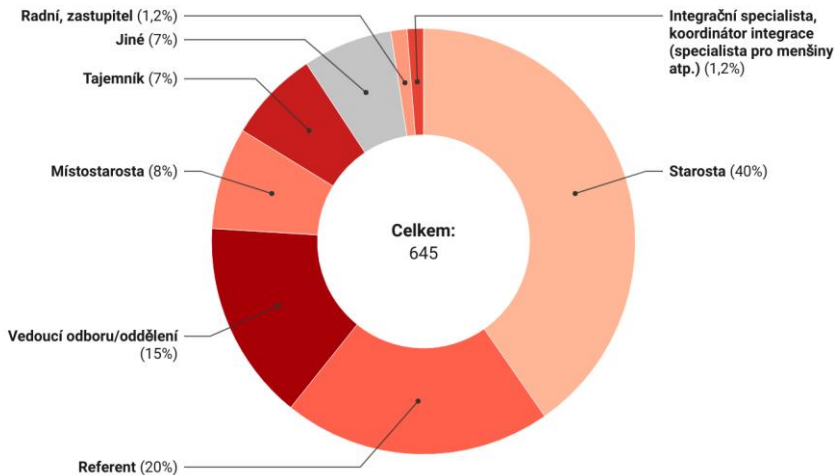
Struktura respondentů

Cílovou skupinou dotazníkového šetření byly obce a MČ, reprezentované ideálně svými zástupci, kteří měli agendu spojenou s adaptací a integrací uprchlíků z Ukrajiny na starosti. V dotazníku jsme proto žádali, aby jej vyplnila právě ta osoba, která má o agendě uprchlíků v obci největší přehled. To se ukázalo pro některé obce jako obtížně naplnitelné, protože zejména ve větších obcích není taková osoba pouze jedna a agendy jsou rozloženy na více pracovníků a/nebo odborů. Případně daná osoba není zaměstnána přímo obcí, ale např. pomáhající organizací.

Nejčastějšími respondenty dotazníku (Graf 3) byli starostové (40 %), referenti (20 %) a dále vedoucí odboru či oddělení (15 %). V kategorii „Jiné“ jsou uvedeny nejčastěji ostatní typy zaměstnanců obecního/městského úřadu (např. sociální nebo krizoví pracovníci či účetní).

Graf 3: Funkce respondentů

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Funkce zástupců obce, kteří dotazník vyplňovali, se měnila v závislosti na typu obce. Platí, že čím menší obec, tím častěji agendu spojenou s uprchlíky zajišťovali starostové, případně místostarostové. Ve větších obcích (obcích III. stupně a městských částech) tuto agendu zastávali nejčastěji vedoucí odboru či oddělení nebo referenti. Specialista či vyčleněný pracovník a koordinátor pro integraci se nejčastěji objevoval na úrovni městských částí.

Limity získaných dat

Jedním z limitů našich dat je jejich potenciálně omezená přesnost. K té mohlo dojít, pokud dotazník vyplňovala osoba, která nebyla seznámena s celou šíří témat týkajících se začlenění uprchlíků v obci. Některé obce postupovaly tak, že si několik pracovníků dotazník předalo a vyplnilo „svou“ agendu. Jinde zase vyplňující osoba zjistila podklady pro odpovědi od kolegů. Zejména v menších obcích nebo v případě, že v obci byl pracovník s velkým přehledem o agendě uprchlíků, vyplnil jeden pracovník dotazník na základě své důkladné znalosti. Nepochybně se ale stalo i to, že celý dotazník vyplnil jeden pracovník, který neměl o celé agendě podpory uprchlíků přehled, a tak část informací v odeslaných dotaznících nemusí být přesná, a tudíž věrohodná. To se týká například dat o financování integrace uprchlíků z Ukrajiny z externích zdrojů a z běžného rozpočtu obce. Tím, že významná část obcí nedokázala výši těchto výdajů odhadnout, využití těchto odpovědí a jejich zkombinování s ostatními odpověďmi bylo velmi omezené.

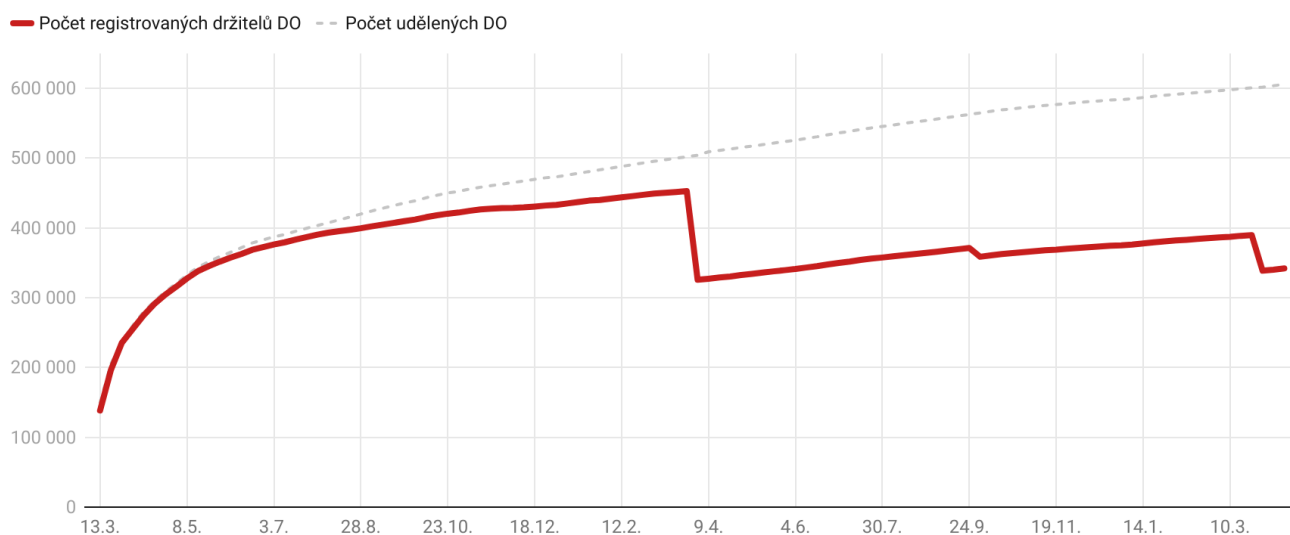
V některých případech také respondenti vycházeli ze zkušeností z roku 2022, který byl pro všechny velmi významný. V dotaznících respondenti mnohokrát opakují, že v porovnání s rokem 2022 byl rok 2023, na který jsme se ptali, daleko klidnější a většina agend již byla dobře usazena. Nicméně ani tato reflexe vždy nezajistila, že respondenti odpovídali na otázky podle aktuální situace v roce 2023. Z některých odpovědí bylo možné poznat, že vypovídají o roce 2022, jindy to však poznat nelze, čímž může docházet k určitému zkreslení.

Počty uprchlíků v obcích ČR: vývoj a porovnání

V obcích ČR žilo v letech 2022 a 2023 průměrně 370 tisíc uprchlíků. Uprchlíci přišli do ČR velmi rychle, již od prvních dnů invaze v únoru 2022 šlo o tisíce osob. Na konci dubna 2022 žilo v obcích ČR 309 784 uprchlíků z Ukrajiny, v srpnu 2022 počet uprchlíků překročil 400 tisíc osob a nadále stoupal až do prvního prodloužení dočasné ochrany v březnu 2023 (Graf 4). Každoroční prodloužení dočasné ochrany koriguje počty registrovaných osob s dočasnou ochranou (DO), protože ti, kdo již v ČR nežijí nebo už dočasnou ochranu mít nechtějí, si ji neprodlouží. V dubnu 2023 žilo v českých obcích oficiálně 325 tisíc uprchlíků. Jejich počet opět díky nově příchozím uprchlíkům stoupal, byť nárůst už nebyl tak prudký jako v roce 2022. Na konci roku 2023 žilo v ČR 375 tisíc uprchlíků z Ukrajiny. Podle aktuálních údajů z prodloužení dočasné ochrany v roce 2024 je počet osob s dočasnou ochranou 338 tisíc.

Graf 4: Vývoj počtu občanů Ukrajiny s udělenou DO v České republice

Poznámka: v grafu je zachycen vývoj za období 13.3.2022 - 7.4.2024

Zdroj: Ministerstvo vnitra

S uprchlíky získala zkušenost naprostá většina obcí: ke konci roku 2022 žili uprchlíci ve 4 635 obcích, tedy ve třech čtvrtinách obcí ČR. Uprchlíci žili téměř ve všech obcích nad 2 000 obyvatel a v 71 % menších obcí. S poklesem počtu uprchlíků po první opakované registraci k dočasné ochraně klesl i počet obcí, v nichž uprchlíci žili, a to na 4 250 obcí. To představuje 68 % obcí, ve kterých žijí uprchlíci z Ukrajiny, a tento údaj zůstává nadále v podstatě stabilní. Uprchlíci odešli mezi koncem roku 2022 a 2023 z 386 obcí: až na jedinou se jednalo o malé obce I. typu do 2 000 obyvatel. Ke konci roku 2023 tedy uprchlíci žili ve všech obcích ČR nad 2 000 obyvatel (až na jednu výjimku), to znamená ve všech obcích II. a III. typu, a v 66 % obcí I. typu. Podíl obcí I. typu, v nichž žijí uprchlíci z Ukrajiny, dokumentuje Graf 5.

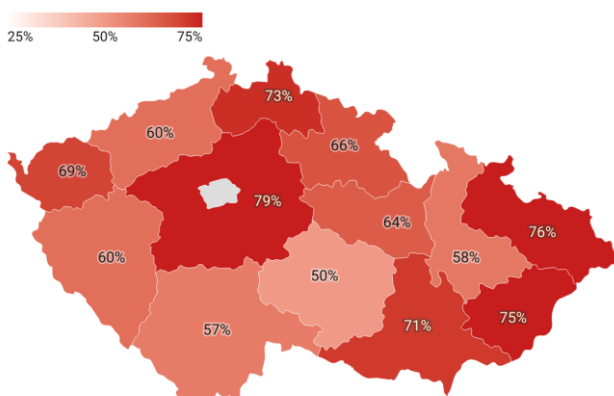
Uprchlíci nebyli a nejsou na území ČR rozloženi rovnoměrně. Již od února 2022 přicházeli zejména do Prahy a dalších velkých měst. Ti, kdo měli v ČR příbuzné nebo známé, mířili často za nimi. Ti, kteří neměli za kým jít,

vybírali buď velká města, nebo byli po ČR rozmisťováni prostřednictvím Krajských asistenčních center pomoci Ukrajině (KACPU) do hromadných ubytovacích zařízení. I proto zejména v prvním roce žilo mnoho uprchlíků např. v malých obcích v příhraničí, kde jsou velká rekreační zařízení, nebo v ubytovnách v průmyslových oblastech, kde rovnou mohli získat práci.

Nerovnoměrnost rozložení počtu uprchlíků v obcích ČR dokumentuje mapa zobrazující zastoupení uprchlíků v obcích s rozšířenou působností (ORP) ke konci roku 2023 (Graf 6), z níž je zřejmá vyšší koncentrace uprchlíků zejména ve velkých městech a ve Středočeském, Karlovarském a Plzeňském kraji.

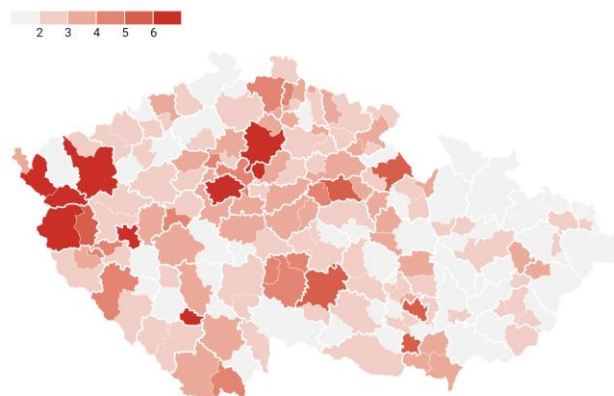
Graf 5: Podíl obcí I. typu podle krajů, v nichž žijí držitelé DO k 31.12.2023

Poznámka: Ke konci prosince 2023 žili uprchlíci z Ukrajiny v 66 % obcí I. typu

Zdroj: Ministerstvo vnitra, vlastní výpočty

Graf 6: Počet registrovaných držitelů DO na 100 obyvatel obce s rozšířenou působností k 31.12.2023

Poznámka: Počty obyvatel obcí s rozšířenou působností jsou vztaženy k 1.7.2023

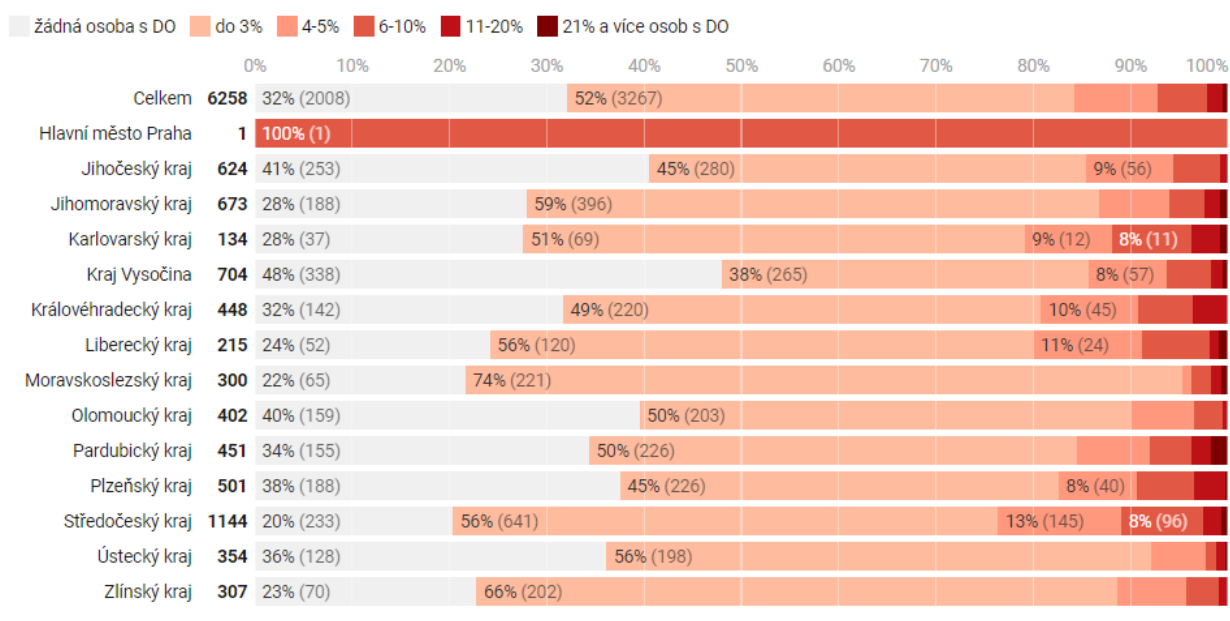
Zdroj: Ministerstvo vnitra, vlastní výpočty

Počet uprchlíků ke konci roku 2023 představoval 3,5 % obyvatel ČR. Z hlediska krajského rozložení byl nejvyšší podíl uprchlíků v Hlavním městě Praha (7 %), Plzeňském a Karlovarském kraji (5 %), v ostatních krajích jejich podíl představoval 2–3%.

Podrobnější pohled na zastoupení uprchlíků v obcích ČR ukazuje, že ve třetině obcí ČR nežijí žádní uprchlíci, v polovině obcí pak uprchlíci tvoří méně než 3 % obyvatel obce (Graf 7). V 9 % obcí je zastoupení uprchlíků 4–5% a ve zbylých 7 % obcí uprchlíci představují více než 6 % obyvatel obce (z toho ve třech procentech obcí uprchlíci představují více než 10 % obyvatel).

Graf 7: Podíl držitelů DO v obcích podle krajů

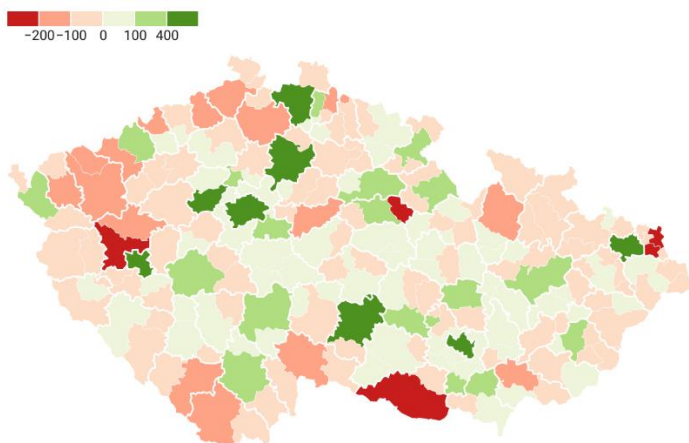

Poznámka: V grafu jsou zobrazeny celkové počty obcí v jednotlivých krajích (tlustě), podíl obcí s uvedeným podílem uprchlíků (v procentech) a počet obcí, o které se jedná (v závorce).

Zdroj: Ministerstvo vnitra, vlastní výpočty

Úbytek uprchlíků mezi koncem roku 2022 a 2023 zaznamenalo zejména 385 malých obcí, z nichž uprchlíci odešli úplně. Nejméně uprchlíků naopak odešlo z větších obcí: zatímco někteří uprchlíci z nich odešli, jiní, zejména z menších obcí, se zase přistěhovali. Trend přesunu uprchlíků z malých obcí do těch větších lze dobře dokumentovat na úrovni obcí s rozšířenou působností. Graf 8 zobrazuje rozdíl počtu osob s DO v ORP mezi dubnem 2022 a 2023 (po registraci k prodloužení dočasné ochrany).

Graf 8: Změna počtu držitelů DO na úrovni obcí s rozšířenou působností

Mapová data: © ČÚZK - Vytvořeno nástrojem Datawrapper

Poznámka 1: v grafu je zachycen vývoj za období 1.4.2023 - 1.4.2024. Počet uprchlíků k 1.4.2023: 324 616, počet uprchlíků k 1.4.2024: 345 556

Zdroj: Ministerstvo vnitra, vlastní výpočty

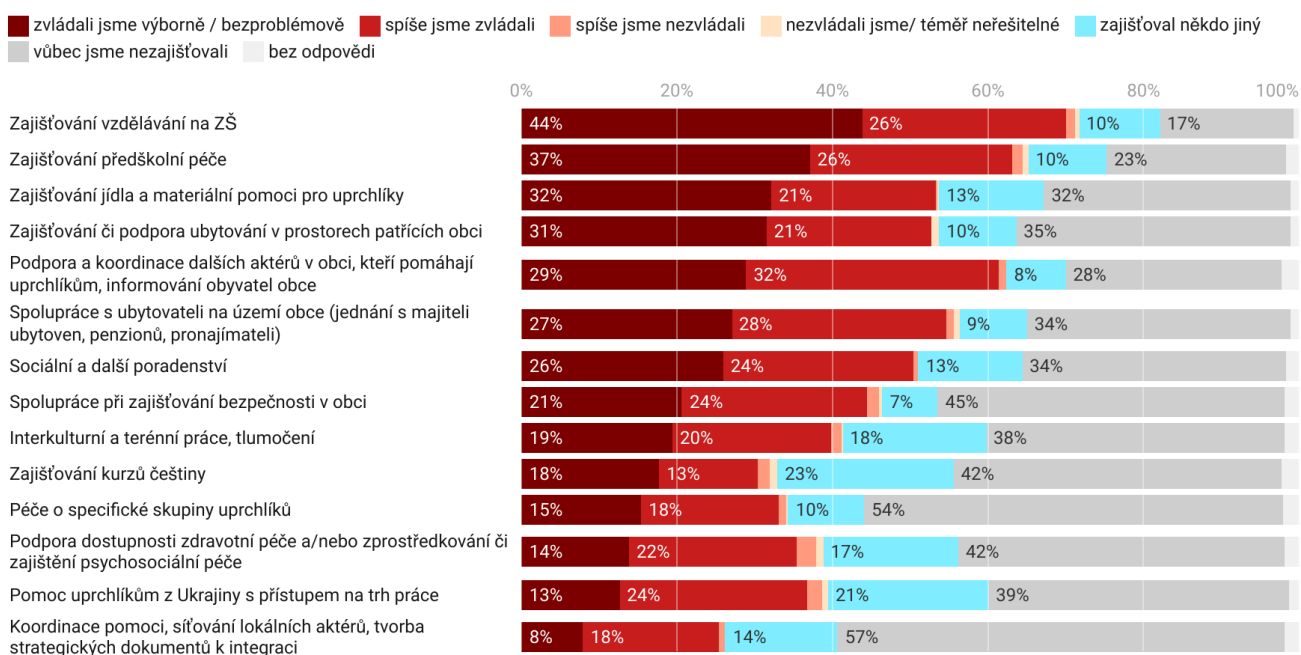
Předběžné výsledky šetření

Agendy spojené s uprchlíky

V souvislosti s pobytem ukrajinských uprchlíků zajišťovaly obce v roce 2023 především **vzdělávání na základních školách a předškolní péči** a dále se věnovaly **koordinaci dalších aktérů** v obci, kteří těmto uprchlíkům pomáhají, a poskytování informací k dané agendě (Graf 9). Více než polovina obcí byla aktivní ve spolupráci s ubytovateli ukrajinských uprchlíků na území obce. Mezi další významné aktivity obcí pak patřilo sociální a další poradenství, zajišťování materiální pomoci pro uprchlíky či podpora ubytování uprchlíků v nemovitostech patřících obci. Nejméně se pak obce věnovaly síťování lokálních aktérů či tvorbě strategických dokumentů. Necelá třetina obcí se nějak angažovala v tématu pomoci uprchlíkům s přístupem na trh práce a podpoře dostupnosti zdravotní péče či péče o specifické skupiny uprchlíků. Stejný počet obcí (třetina) pak nějakým způsobem spolupracoval na zajišťování kurzů češtiny. O něco větší počet obcí se věnoval interkulturní a terénní práci a tlumočení.

Jak ukazuje graf níže, skutečnost, že obce některé agendy nezajišťovaly, ještě neznamená, že tyto agendy neprobíhaly. Téměř u všech agend obce uváděly, že je zajišťoval i někdo jiný. V případě jazykových kurzů se pak jednalo o zajištění jiným aktérem v 23 % případů a v případě přístupu na trh práce v 21 % případů. Významné bylo i angažmá dalších aktérů v zajišťování interkulturní a terénní práce i podpoře dostupnosti zdravotní péče nebo zajištění psychosociální péče. Nejčastějšími aktéry byli různé místní spolky, neziskové organizace, církve i organizace založené obcí.

Graf 9: Agendy, které obce v oblasti soužití s uprchlíky vykonávaly a jak je zvládaly

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Podrobnější pohled do členění zajišťování agendy podle velikosti obcí poukazuje na skutečnost, že **větší obce toho zajišťují a řeší výrazně více**. To odráží skutečnost, že obecně docházelo i v roce 2023 k přesunu ukrajinských uprchlíků do větších sídel a že malé obce mají méně kompetencí i menší aparát k řešení uprchlické agendy. Z tohoto důvodu je zřejmé, že **malé obce, které mají na svém území větší množství ukrajinských uprchlíků, potřebují signifikantně větší podporu**.

Velikost obcí tak zásadně ovlivňuje vykonávanou agendu i v případě ukrajinských uprchlíků. Obce do 2 000 obyvatel se minimálně angažovaly v poskytování právního a sociálního poradenství, tvorbě strategických dokumentů, péči o specifické skupiny uprchlíků, pomoci uprchlíkům s přístupem na trh práce či organizování kurzů češtiny. Pro malé obce nebylo téměř vůbec významné ani téma péče o specifické skupiny uprchlíků. Zajišťování školní i předškolní péče pak bylo problémem zejména ve městech nad 10 000 obyvatel. Na druhou stranu je v těchto obcích výrazně rozšířenější interkulturní péče a dostupnější tlumočení a tyto velké obce jsou, dle očekávání, také daleko aktivnější v koordinaci pomoci, síťování a tvorbě strategických dokumentů.

Zejména v obcích, do kterých přišlo v roce 2023 jen málo nově příchozích ukrajinských uprchlíků, byly aktivity směřující k uprchlíkům spíše jen dozvuky činnosti z roku 2022. Řada obcí však vykonávala specifickou agendu týkající se ukrajinských uprchlíků i v roce 2023. Obce často zajišťovaly **pomoc při zajišťování sociálních dávek** (humanitární dávka (HuD), mimořádná okamžitá pomoc (MOP)), komunikaci s úřadem práce, vyplňování formulářů (např. dávky, registrace vozidla), běžná byla i pomoc se zřizováním bankovní identity, doprovod na úřady, tlumočení či pomoc s jakoukoli nezbytnou **administrativou**.

Od emergentních aktivit se obce přesunuly k pomoci v konkrétních situacích, nejčastěji se jednalo o pomoc se zajištěním péče o osoby se zdravotním handicapem či seniory. Další často zastoupené aktivity se týkaly pomoci s nástupem do škol, pomoci se zajištěním středoškolského vzdělávání, poskytování informací o možnostech studia či právního a sociálního poradenství obecně. V menší míře pak některé obce zajišťovaly zapojení uprchlíků do kulturních a společenských akcí, nabízely své prostory pro aktivity ukrajinské komunity či nabízely volnočasové aktivity pro nezletilé. Mezi běžné aktivity také uváděly komunikaci s HUMPO a KACPU.

Několik větších obcí také realizovalo nejrůznější tematické semináře pro ukrajinské uprchlíky, přeložilo svoje webové stránky do ukrajinštiny nebo provozovalo ukrajinské kluby pro děti. Vyskytovala se i podpora volnočasových aktivit a příměstských táborů. Jedna obec dokonce natočila o ukrajinských uprchlících na svém území krátký dokument.

Humanitární ubytování na území obce

Ke konci roku 2023 byla v 945 obcích ČR ubytovací zařízení poskytující nouzové ubytování, která byla evidována v databázi HUMPO¹. 397 z těchto obcí se zúčastnilo našeho výzkumu. Podle údajů z HUMPO se ve 200 obcích nachází jedno ubytovací zařízení, v dalších téměř dvou stech obcí je zařízení více, většinou do deseti ubytovacích zařízení. Dotazník ale vyplnily i obce, kde jsou do HUMPO zařazeny i nižší desítky ubytoven.

V dotazníku jsme se ptali, jestli se na území obce nachází ubytovací zařízení zařazené do systému státního humanitárního ubytování a kolik v něm bydlí osob s dočasnou ochranou (bez ohledu na to, zda si ubytování hradí sami, nebo prostřednictvím státní subvence). Odpovědi v dotazníku nejsou s informacemi z HUMPO úplně v

¹ Podle údajů z HUMPO z října 2023, zaslaných e-mailem z hasičského záchranného sboru (HZS).

souladu. 37 % respondentů se domnívá, že se v obci zařízení HUMPO nachází, 42 % uvádí, že tam ubytovací zařízení není, a 20 % respondentů o tom nemělo informace (1 % neodpovědělo). Při porovnání s údaji z HUMPO se ukazuje, že 26 % respondentů se mylně domnívá, že se humanitární ubytování na území obce nachází, i když tomu tak není, a naopak, že v obci humanitární ubytování není, a přitom tam registrováno je. Dohromady tedy téměř polovina respondentů o humanitárním ubytování buď nemá informace, nebo se mýlí. Nejčastěji informaci neměly nebo se v ní mýlily obce I. typu.

Respondenti v dotazníku často komentovali, že **nemají dostatek informací o počtu uprchlíků na území obce** a stejně také že nevědí o ubytovnách v HUMPO. Smlouvy o poskytování humanitárního ubytování uzavírají majitelé zařízení s krajem a obec v tom nemusí hrát žádnou roli. Není tedy výjimkou, že zástupci obce nemají přehled o (všech) ubytovnách na svém území, zejména pokud nevznikají problémy, které by obec musela řešit. Nedostatek informací může být zejména ve větších obcích způsoben i osobou respondenta, který nemusel být v obci osobou, která o ubytovnách věděla, nebo měla jejich agendu na starosti.

Podle odhadu respondentů žilo v hromadných zařízeních poskytujících humanitární ubytování téměř 14 tisíc osob². Při porovnání odhadu počtu osob žijících na ubytovnách a celkového počtu uprchlíků v obci zjišťujeme, že v obcích I. typu žije na ubytovnách 56 % uprchlíků v obci, v obcích II. typu 39 % uprchlíků a v obcích III. typu je to pouze 13 % uprchlíků v obci. Zdá se tedy, že většina uprchlíků v nejmenších obcích stále ještě bydlí v hromadných ubytovacích zařízeních. V menších obcích může být problém nalézt standardní bydlení, neboť zde nebývá velká nabídka nájemního bydlení. Bydlení v hromadných ubytovacích zařízeních nutně nemusí být suboptimální, pro mnohé uprchlíky má své výhody, a tak uprchlíci ubytovny neopouštějí. A pokud ano, nezůstanou v obci, ale odcházejí do větších měst.

Problémy s nouzovým ubytováním

V souvislosti s problémy s nouzovým ubytováním zhruba polovina obcí řešila zapojení dětí do školní docházky a předškolní péče (Graf 10). Pro více než třetinu obcí byla významným tématem ztráta nároku zranitelných osob na humanitární ubytování zdarma, v některých případech byla tématem i dostupnost zdravotní péče.

Ztráta nároku zranitelných osob na humanitární ubytování zdarma byla ze strany mnoha obcí vnímána jako **těžký a někdy až neřešitelný problém. Opakovaně bylo uváděno, že se jednalo o největší problém roku 2023.** Řada obcí pomáhala uprchlíkům hledat levnější ubytování, jednala s úřadem práce (opakovaně například obce pomáhaly vyřídit MOP), v jiných případech dokonce obce ve spolupráci například s nevládními organizacemi proplácely uprchlíkům náklady na ubytování. Obce také často uváděly strach zranitelných uprchlíků z vývoje v roce 2024, kdy podpora nouzového ubytování zcela skončí. Nezřídka popisovaly zcela konkrétní případy rodin, přesněji matek s dětmi, které si brigádně přivydělávají, ale které nebudou do budoucna schopny finanční soběstačnosti, přičemž se nemají kam vrátit. Několik obcí také trápila situace vážně nemocných či nezaměstnatelných (například seniorů). Řada obcí řešila i administrativní problémy související s tím, že zranitelné osoby nebyly vedeny jako takové.

---

² Uvádíme odhadované počty osob z obcí, v nichž je ubytovací zařízení i podle údajů z HUMPO.

Graf 10: Problémy obcí s nouzovým ubytováním v HUMPO

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 238 - obce, které deklarovaly, že na svém území mají ubytovnu v HUMPO)*

V oblasti **dostupnosti zdravotní péče** byl zejména v některých regionech zmiňován nedostatek pediatriů a někdy i nemožnost najít pediatra ve velmi širokém okolí. Jinde bylo téměř **nemožné zajistit zubní ošetření**. Obce se shodovaly na tom, že není problém zajistit akutní ošetření, ale dlouhodobou péči, a ukrajinské děti tak často zůstávají bez preventivních prohlídek. Uprchlíci se také na obec obraceli s tím, že jim byla odmítnuta lékařská péče, protože neměli tlumočníka. **Neřešitelným problémem pak bylo v případě potřeby sehnat dětského psychiatra**. V nejproblematictějších lokalitách obce (nepřekvapivě) uváděly, že se s podobnými problémy setkávají i čeští občané. V případě osobních vazeb ukrajinských uprchlíků v obci také docházelo k osobní intervenci u známých lékařů a využití sociálního kapitálu českých občanů.

Mezi méně zastoupená témata pak patřila sociální izolace uprchlíků, dluhy uprchlíků, ztráta bydlení a doprava uprchlíků z ubytoven do obce, školy či do zaměstnání. Přestože se jedná o problémy, které řešilo něco mezi 10 a 20 % obcí, ve kterých se nachází nouzové ubytování, jednalo se o témata, která byla pro obce velmi obtížně řešitelná či neřešitelná.

Jak ukazuje graf výše, velká část obcí, které mají nouzové ubytování, se s níže diskutovanými problémy nesetkávají. Nicméně ty obce, které se s problémy setkávají a rozhodly se je řešit, hledaly následující řešení.

Řešení problémů v oblasti **povinné školní docházky** se týkalo jak kapacit škol, tak přístupu škol i přístupu ukrajinských uprchlíků. Některé obce rozšiřovaly kapacitu škol zejména s ohledem na možnosti, které jim dávala Lex Ukrajina, jiné obce vyhledávaly místa ve školách v přilehlých v obcích. Jako značně **pozitivní vnímaly obce zapojení ukrajinských asistentů ve školách**, v řadě případů jejich prostřednictvím řešily nedorozumění nebo problémy. V některých případech docházelo k tomu, že zejména starší ukrajinští žáci nechodili do školy nebo měli neomluvené hodiny, případně se vyskytly výchovné problémy. V řadě případů pomohla osobní návštěva s tlumočníkem, který rodičům (matce) vysvětlil, že žáci musí plnit povinnou školní docházku v České republice a že pouze online výuka z Ukrajiny nestačí, jak se někteří rodiče mylně domnívali.

V případě nedostatečných kapacit **předškolní péče** obce usilovaly především o navýšení kapacit. Pokud toto řešení nebylo možné, snažily se, aby děti ukrajinských uprchlíků chodily do mateřských škol v okolí. Jindy obce vytvářely dětské skupiny, například, pokud to prostory dovolovaly, v místě ubytování uprchlíků.

V oblasti **bezpečnosti** reportovaly obce velmi málo problémů, řešené přestupky se týkaly většinou konzumace alkoholu či nedodržování dopravních předpisů. Pouze ve dvou případech obce řešily potyčky na veřejnosti. Případy porušení veřejného pořádku tak byly řídké. Obce vesměs uváděly, že nedošlo k výraznějšímu nárůstu problémů v obcích ani ke změně bezpečnosti. Pokud obce uváděly spolupráci s Policií ČR, jednalo se o uspokojivé vyřešení vzniklých situací, nebo o podporu různých preventivních programů.

Sociální izolace ukrajinských uprchlíků byla vnímána jako problém zejména v případě odlehlejších ubytoven. Některé obce se snažily ukrajinské uprchlíky zapojovat skrze informování o akcích a aktivitách, které v obci probíhají, nejednalo se však o mainstreamový přístup. V tématu sociální izolace byl jazyk zmiňován jako významná bariéra. Obce, které označovaly jazyk jako bariéru, pak většinou upozorňovaly na malou dostupnost kurzů češtiny.

Přestože problém **dluhů uprchlíků** byl zmiňován v jednotkách případů, docházelo v této oblasti k jejich řešení zejména skrze spolupráci s nevládními organizacemi, KACPU či s krajským Centrem na podporu integrace cizinců (CPIC). Opakovaně bylo zmiňováno dluhové poradenství poskytované organizací Člověk v tísní. Pokud uprchlíci ztratili ubytování, obce jim nabízely zejména poradenství a asistenci při hledání nového ubytování. Uváděly však i případy, kdy kvůli nemožnosti uprchlíků platit za ubytování byli tito nuceni odjet zpět na Ukrajinu.

V souvislosti s **dopravou uprchlíků** došlo v několika obcích k úpravě autobusových linek či změně jízdního řádu. Vyskytla se i obec, která ukrajinským uprchlíkům věnovala kola, nebo obce, které jim vytvořily mapy a plány, jak využívat místní veřejnou dopravu. Obecně nicméně doprava uprchlíků nebyla významným tématem.

Problémy s umístováním uprchlíků do ubytoven ze strany KACPU byly řídké, což však spíše souvisí s malou informovaností o ubytovacích obecně, kterou výzkum zaznamenává. Řešené problémy se týkaly například příjezdu uprchlíků o víkendu nebo v noci, ve většině obcí však toto řešila takzvaná ukrajinská koordinátorka, nebo soukromý aktér. Obce upozorňovaly na potřebu revize objektů poskytujících humanitární ubytování, protože v roce 2023 bylo o poznání méně ukrajinských uprchlíků než v roce 2022 a některé objekty, které mají horší dopravní dostupnost nebo jsou jinak izolované, již není vhodné dále využívat.

Jiné problémy byly uváděny minimálně, zmiňovaná byla například nutnost dlouhodobé potravinové pomoci, zajištění zdravotních pomůcek nebo situace nezletilých bez doprovodu a nutnost jim asistovat nebo zařídit prodloužení dočasné ochrany.

V souvislosti se státním humanitárním ubytováním řešila řada obcí, kterých se tato otázka týká, komplikace způsobené častými změnami systému, špatnou informovaností o změnách či skutečnostech, že někteří uprchlíci nebyli v HUMPO zapsáni. Pokud obce ubytování v HUMPO řešily, poukazovaly také na to, že změny pravidel nespravedlivě či příliš tvrdě dopadly na pracující uprchlíky s dětmi.

Počet uprchlíků, kteří aktuálně potřebují významnou pomoc

V obcích, které vyplnily dotazník, žilo ke konci roku 2023 284 tisíc uprchlíků. Na otázku, kolik osob v obci potřebuje podle odhadu respondentů významnou pomoc, odpovědělo 41 % respondentů. Ostatní nedokázali počet osob odhadnout.

Významnou pomocí mysleli respondenti jak pomoc finanční, tak pomoc při vyřizování administrativy na úřadech, zajišťování péče o děti nebo pomoc zejména s nemocnými nebo handicapovanými členy rodiny, jejichž

zaopatření dopadá na celou rodinu. Zajišťování zdravotních prohlídek, jednání na úřadě práce nebo správě sociálního zabezpečení, případně zajištění sociální služby nebo dopravy zdravotně postiženého dítěte do denního stacionáře je náročným logistickým úkolem, který řeší právě sociální pracovníci pomáhajících organizací nebo obcí.

Z těch respondentů, kteří počet potřebných osob odhadli, více než polovina soudí, že významnou pomoc nepotřebuje v jejich obci nikdo z uprchlíků. Odhad ostatních zástupců celkem 104 obcí pak celkově činí **9 700** osob, které pomoc potřebují. V obcích, jejichž zástupci odhad potřebných osob uvedli, žije 78 tisíc uprchlíků. Odhadnutý počet osob, které potřebují významnou pomoc, pak představuje **12 % uprchlíků v obcích**.

Počty osob, které potřebují pomoc, se pohybují od jednotek po stovky, ve třech obcích jdou odhady přes tisíc i dva tisíce osob. Častěji jsou potřební uváděni ve větších obcích. Zástupci obcí I. typu v naprosté většině uvádějí, že nikdo z uprchlíků na území jejich obce pomoc nepotřebuje.

Spolupráce a podpora

V roce 2023 byly obcím největším zdrojem podpory místní obyvatelé (Graf 10). Přes 70 % obcí označilo spolupráci a podporu ze strany místních obyvatel za probíhající a téměř 20 % z těchto obcí za zcela klíčovou, zejména u obcí mezi 2 a 5 tis. obyvateli (28 %). Důležití byli také ostatní místní aktéři, především místní firmy, HZS a policie (zejména u obcí nad 10 tis. obyvatel).

Mezi další významné zdroje podpory byla zařazena krajská integrační centra, nevládní organizace, církve a jejich organizace. Jako důležitá, ale ne klíčová, byla označena spolupráce s ostatními obcemi či svazky obcí. Obecně platilo, že čím větší obec, tím byla míra její spolupráce s výše zmiňovanými aktéry intenzivnější. U menších obcí se relativně nejvíce uplatňovala podpora místních obyvatel a firem, jelikož mnoho z výše zmiňovaných aktérů (spolky, nevládní organizace) se v obci nevyskytuje.

V roce 2023 byla ve většině obcí situace s uprchlíky z Ukrajiny ustálená a obce se věnovaly víc běžné agendě, která se ukrajinských uprchlíků týkala pouze částečně. Otázky soužití s ukrajinskými uprchlíky tak dle otevřených odpovědí obce řešily zejména s (nevládními) organizacemi, se kterými navázaly spolupráci už v roce 2022. Opakovaně byly zmiňovány organizace jako Diakonie ČCE, Charita ČR, Člověk v tísni, informační servis Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, Armáda spásy, Český červený kříž a další. Zejména menší obce zmiňovaly důležitost aktivit příslušné ORP, popřípadě místní akční skupiny. V některých krajích (Hlavní město Praha, Kraj Vysočina a Jihomoravský kraj) byly vyzdvihovány aktivity krajského úřadu, KACPU a CPIC.

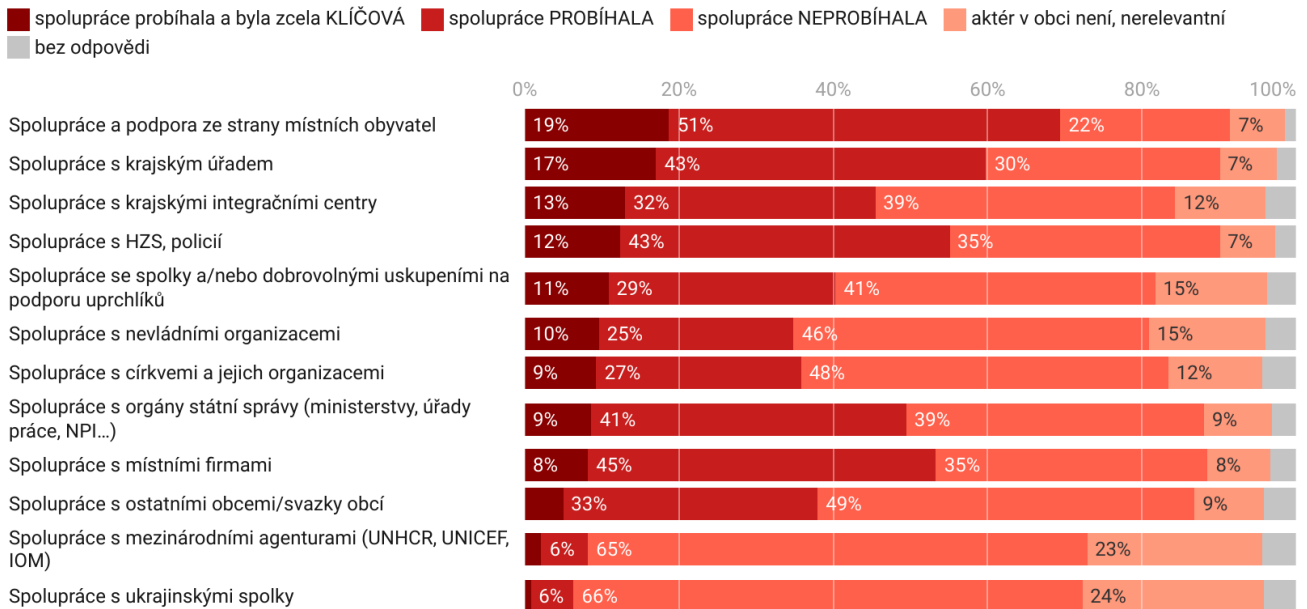
Většinou tak obce těžily z podpůrné sítě a spolupráce se subjekty, se kterými pracovaly i v roce 2022. Některé obce také navázaly spolupráci s krajským koordinátorem, jehož existenci oceňovaly. Jiné zmiňovaly, že aktivity mohly realizovat díky podpoře UNHCR a že je pro ně konec této podpory problematický.

Podíváme-li se na výsledky z pohledu velikosti obcí, je patrné, že například spolupráce s ostatními obcemi byla tématem zejména pro obce nad 5 000 obyvatel. Stejně tak byla pro tyto obce mnohem významnější spolupráce s nevládními organizacemi. Spolupráce s církvemi byla o něco rovnoměrněji rozvrstvená, na významnosti však získávala u obcí nad 2 000 obyvatel. Spolupráci s mezinárodními organizacemi uvádělo velmi málo respondentů. Pokud ji však uvedli, jednalo se výhradně o velké obce. Spolupráce s krajskými integračními centry pak byla

uváděna, možná trochu překvapivě, nejvíce obcemi, které mají mezi 5 000–10 000 obyvatel, o něco méně pak byla uváděna obcemi, které mají nad 10 000 obyvatel.

Graf 10: Zdroje spolupráce a podpory v obcích

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Účast na platformách

Pouze 14 % zástupců obcí uvedlo, že se účastnilo platform, na nichž se rozhodovalo o způsobech řešení výzev a problémů souvisejících s příchodem uprchlíků z Ukrajiny nebo o nastavení systému adaptace a integrace uprchlíků. 84 % obcí se žádných platform neúčastnilo a část z nich (12 %) ani o žádných platformách nevěděla. Míra zapojení obcí do podobných platform se odvíjí od velikosti a typu obce. Obce III. typu a městské části Prahy byly zapojené ve větší míře: třetina obcí III. typu a polovina zúčastněných pražských MČ uvedly, že se účastnily podobných platform. Naopak z obcí I. typu byla takto zapojena pouze 4 %. Z regionálního pohledu se do platform zapojují významně více pražské MČ a obce Ústeckého kraje, kde se platform účastnila třetina obcí zapojených do výzkumu.

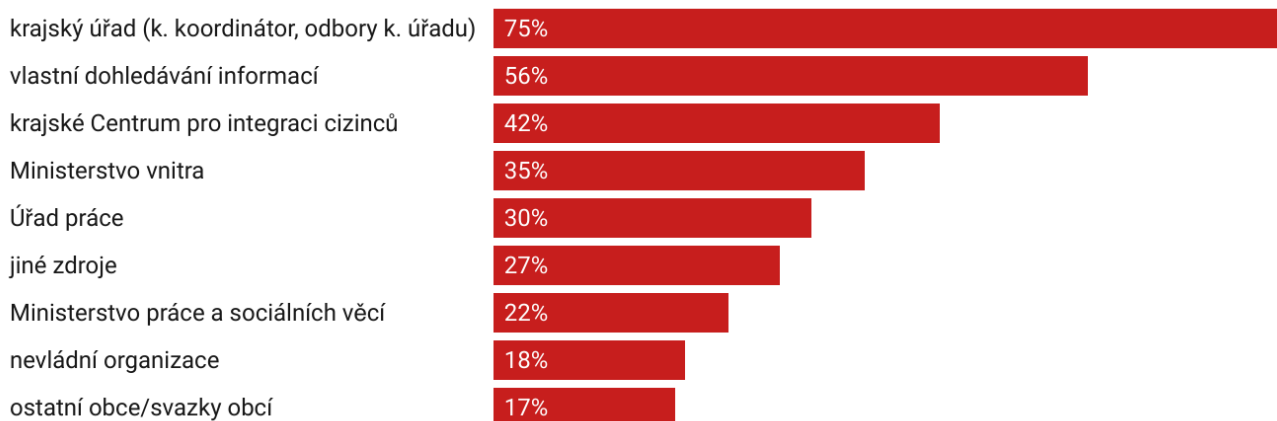
Z vysvětlujících odpovědí vyplývá, že respondenti měli na mysli účast na **dvou typech platform**. Za prvé se jednalo o **setkávání organizované většinou krajským CPIC** (v Jihomoravském kraji Centrem pro cizince JMK, v Praze Integračním centrem Praha) **nebo krajským úřadem**. Některé obce se účastnily pravidelných setkání, jiné spíše jednorázových akcí, často jsou uváděna školení ze strany krajského úřadu. O pravidelném setkávání na krajské bázi referují obce téměř ze všech krajů. Některé ORP nebo mikroregiony také organizovaly nebo udržovaly vlastní místní platformy (např. Beroun, Polabí nebo DSO Sever). Druhou podobou platform, které zástupci obcí uváděli, byla různá **online informačních setkání**, zaměřená buď na vzdělávání zejména k novelizacím lex Ukrajina nebo věnovaná sdílení zkušeností a dobrých praxí obcí v regionu.

Zdroje informací

Nejvýznamnějším zdrojem informací pro obce byly krajské úřady: 75 % obcí je uvedlo jako zdroj, odkud zejména čerpaly informace. Většina obcí také sama informace dohledávala. Podstatným zdrojem informací byla také krajská CPIC (pro 42 % respondentů), následují pak Ministerstvo vnitra a úřady práce. Jako nejméně častý zdroj bylo uváděno Ministerstvo práce a sociálních věcí, nevládní organizace a ostatní obce nebo svazky obcí (Graf 11).

Graf 11: Zdroje spolupráce a podpory v obcích

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Krajský úřad a jeho informace hrály největší roli v Praze, kde téměř všechny MČ uvedly kraj jako hlavní zdroj informací. Ze všech regionů nejméně se o informace z kraje opíraly obce Středočeského kraje (67 % z nich). Krajské CPIC bylo podstatné zejména opět pro pražské městské části (75 % z nich) a dále pak významně pro obce v Olomouckém kraji (68 % z nich).

Větší obce (obce III. typu a MČ) uváděly všechny zdroje informací jako podstatné. Naopak obce I. typu je uváděly méně často. Menší obce častěji čerpaly informace z výměny mezi obcemi nebo svazky obcí.

Problémy uprchlíků i obcí

Odpovědi na to, co bylo pro obce největším problémem, patřily v dotazníkové šetření k těm nejpodrobnějším. Nejčastěji zmiňovaná témata se shodovala s tématy zmiňovanými v uzavřených otázkách k problémům s humanitárním ubytováním. K nejproblematictější a nejvíce zmiňovaným tématům patřilo: **bydlení, dostupnost školní a předškolní péče, dostupnost zdravotní péče, dostupnost práce a jazyková vybavenost či nabídka jazykových kurzů.**

Podíváme-li se na další témata, zjistíme, že pro obce je velkým tématem **opětovné ubytování uprchlíků**. Na obce se obrací řada občanů, kteří nabídli ukrajinským uprchlíkům ubytování dočasně a nyní již nemají zájem je ubytovávat. Obce však nemají prostory, do kterých by se mohli ukrajinští občané přestěhovat. S ohledem na ubytování a situaci ukrajinských uprchlíků obecně pak **obce trápil i výhled do roku 2024**, kdy skončí podpora humanitárního ubytování i pro zranitelné skupiny uprchlíků.

Podíváme-li se na další problémy, zjistíme, že pro obce je **palčivé téma malého povědomí o počtu ukrajinských uprchlíků na jejich území**. Některé obce se domnívaly, že by na jejich počet měly být formálním způsobem upozorňovány. Jiné obce si dokázaly oficiální informace o počtu uprchlíků na svém území dohledat, ale pokládaly to za zbytečně komplikované a získaná data za často neodpovídající realitě. Možná ještě více však obce trápila **vysoká vnitřní migrace ukrajinských uprchlíků**, která jim nedávala možnost dobře sledovat, jaké počty uprchlíků na jejich území v reálu jsou.

Obce také upozorňovaly na **narůstající únavu zapojených pracovníků**, se kterou se potýkají. S ohledem na **výrazně nižší dostupnost finančních prostředků od roku 2024** také vyjadřovaly obavu, kdo bude s ukrajinskými uprchlíky pracovat. Potřebu práce s ukrajinskými uprchlíky viděly zejména u **specifických skupin uprchlíků** (např. seniorů). Opakovaně byla zmiňována **situace mladistvých**, pro které sice existuje řada online kurzů nebo učebnic zdarma, ale kteří se v tomto věku potřebují potkávat se svými vrstevníky, přičemž v **praxi nejsou tyto aktivity dostupné**.

Některé obce si také všimly, že je řada ukrajinských uprchlíků navázaná na takzvané **zprostředkovatele, kteří jednájí za ně**. Za tyto služby jim ukrajinští uprchlíci platí, často zřejmě zbytečně. Obce pak nevidí způsob, jak být s těmito uprchlíky v kontaktu a poskytnout jim správné informace či pomoc, je-li třeba. Působení ukrajinských zprostředkovatelů je nejvíce viditelné na trhu práce, kde řada ukrajinských uprchlíků pracuje za vysoce nevýhodných podmínek. Obce však neví, co dělat s tímto neřešeným problémem, který ani nespadá do jejich kompetencí. Současnou situaci nicméně považují za problematickou.

Velmi různé zkušenosti, často značně problematické, vyjadřovaly obce ohledně **spolupráce s úřady práce** a výplat humanitárních dávek. Upozorňovaly například na dlouhé prodlevy ve výplatách dávek, nemožnost nebo neschopnost úřadů práce řešit drobné problémy a různíci se výklady výplaty dávek ukrajinským uprchlíkům.

Co obcím nejvíce chybělo

Zaměříme-li se na obtížně zvládnutelné oblasti, **obce nejvíce postrádaly bydlení a ubytovací prostory pro uprchlíky**. Pro 10 % obcí se i v roce 2023 jednalo o kritické téma a přes 30 % obcí bydlení intenzivně řešilo. **Druhou poptávanou oblastí bylo know-how a zkušenosti v oblasti integrace migrantů**, které postrádalo zhruba 25 % obcí. Čtvrtina obcí také řešila omezené kapacity předškolní péče a tématem byly i personální kapacity obce na zvládání společného soužití či agendy spojené s pobytem uprchlíků z Ukrajiny (Graf 12).

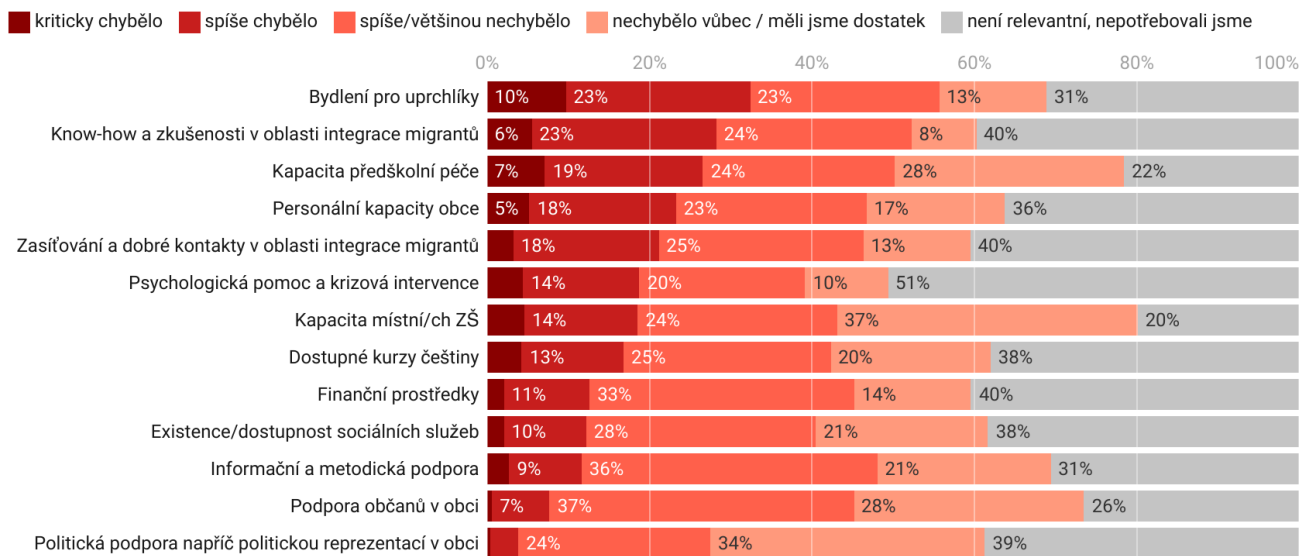
Naopak zcela neproblematickými oblastmi byly podpora napříč politickou reprezentací v obci a podpora občanů. Soužití s ukrajinskými uprchlíky nebylo ani v otevřených komentářích prezentováno jako politické téma.

Protože si obce opakovaně stěžovaly na nedostatek informační a metodické podpory, vytvořily si od roku 2022 svoje vlastní informační kanály či se na vzniklé či existující kanály (např. KACPU, NNO, Konsorcia, CPIC atp.) napojily. Obcím nejčastěji chyběly informace o počtu uprchlíků na jejich území, popřípadě kde jsou tito Ukrajinci ubytováni. I obce, které si byly schopny část těchto informací dohledat, považovaly systém za příliš komplikovaný. Často také zazněla připomínka, že potřebné informace ohledně veškeré agendy týkající se ukrajinských uprchlíků byly zmatené nebo chodily pozdě a obce si musely dohledávat informace samy. Obce proto vznášely návrhy zařízení nějakého centrální místa, kde by všechny potřebné informace mohly snadno a rychle získat. Upozorňovaly také na to že, na KACPU nebo na kraji často **chybí kontaktní osoby, na které by se mohly telefonicky obracet**. Dále zdůrazňovaly, že **neexistuje systém, v rámci kterého by mohly postupy a**

přijatá řešení konzultovat. Poptávaly například příklady dobré praxe či možnost online setkávání s dalšími obcemi a odborníky. Za zcela tristní pak obce označovaly časté změny v Lex Ukrajina a jejich dopady, nedostatečnou komunikaci těchto změn a odlišné informace ze strany různých státních subjektů.

Graf 12: Co obcím v podpoře držitelů dočasné ochrany nejvíce chybělo

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Za méně problematické pak byly považovány zdroje financí. V komentářích pak k tomu obce uváděly, že v roce 2023 organizovaly většinou méně aktivit než v předchozím roce a že finanční nároky ležely často na partnerech, se kterými spolupracovaly. To odpovídá tomu, že značná část obcí v roce 2022 realizovala emergentní aktivity a následně navázala spolupráci s dalšími aktéry, jako jsou nevládní či církevní organizace a místní podnikatelé. Často došlo k pomyslnému outsourcingu agendy spojené se soužitím s ukrajinskou komunitou na jiné aktéry, řada obcí tak toto téma přestávala vnímat jako svou vlastní agendu.

Obce, kterým chyběly finance, uváděly, že zejména potřebují **prostředky na rekonstrukci a dovybavení ubytovacích zařízení pro ukrajinské uprchlíky**. Řada obcí přistoupila k rekonstrukci na vlastní náklady s tím, že počítala s výraznější podporou ze strany státu (například formou dotačních programů). V konkrétních popisech situací však obce uváděly, že se jim podařilo z dotací pokrýt pouhou čtvrtinu výdajů. I při využití dostupných dotací tak obce doplácely vyšší částky ze svého rozpočtu, což v praxi znamenalo využití finančních prostředků původně určených na jinou agendu. Řadu obcí také trápila **situace zranitelných osob (senioři a matky s dětmi), kterým byly schopny pomoci pouze v řádu měsíců. Tento problém vnímaly jako neřešitelný**. Další problematickou oblastí z perspektivy financí byla **potřeba platit koordinátora** či jiného zaměstnance, který by se ukrajinským uprchlíkům v rámci svého pracovního úvazku věnoval. Dále pak zmiňovaly **náklady na jazykové kurzy, interkulturní a terénní pracovníky**. Některé obce dodávaly, že emergentní finanční prostředky nepotřebují, ale že **jejich rozpočet jim nedovoluje organizovat komunitní aktivity, které**

by lépe pomohly zapojit ukrajinské občany do života obce. Tento deficit vnímaly jako problematický především z dlouhodobého hlediska.

Potřeby pro lepší začlenění

Respondenti se také vyjadřovali k tomu, co chybí k lepšímu začlenění uprchlíků na obecnější úrovni, než kterou může řešit obec. Vedle nedostatku **bydlení** (nedostupnost standardního bydlení, popřípadě finančních prostředků toto bydlení základně vybavit) to byl zejména **nedostatek kurzů češtiny**, a to jak pro začátečníky, tak pro pokročilé. V mnoha obcích také **kapacitně nedostačují školy a školky**, úplně chybí systém dlouhodobější péče o mladistvé uprchlíky. Opakovaně zaznívala poptávka po lepší dostupnosti lékařské péče. Na systémové rovině obce také postrádaly možnost uprchlíků využít dávku MOP pro základní vybavení domácnosti.

Zmiňován byl rovněž **nedostatek pracovních příležitostí** obecně, a pak i míst, která by byla vhodná i pro matky s dětmi. V oblasti uplatnění na trhu práce vnímali zástupci obcí také problém nevyužití kvalifikace uprchlíků proto, že uprchlíci nemají kvalifikaci uznanou.

Obce také upozorňovaly na velmi praktické otázky vzájemného soužití, v nichž vnímají potřebu ukrajinské uprchlíky informovat a opakovaně, srozumitelně a dlouhodobě vzdělávat (např. prostřednictvím integračních kurzů). Jako příklad sloužil například častý nesoulad týkající se **třídění odpadu** nebo intenzivnějšího využívání veřejných prostranství. Informovanost by měla být ideálně oboustranná: integraci by podpořila i lepší informovanost českých občanů o ukrajinské kultuře a Ukrajincích. Zástupci obcí zmiňovali i další prvky, které u uprchlíků postrádají, a to **malý zájem uprchlíků se do života v obci** či do české společnosti vůbec **zapojit**, nebo určitou jistotu budoucnosti, kterou uprchlíci sami nemají. A neskýtá jim ji ani jejich pobytový status.

Zejména obce, které měly větší počet ukrajinských uprchlíků, postrádaly **osobu zaměstnanou (či spolupracující s) obcí, která by se věnovala potřebám uprchlíků**. Stejně tak by obce rády využívaly služeb **interkulturních pracovníků**.

Co obcím pomáhá

Obce se často shodovaly na tom, že pro úspěšné soužití byla klíčová **otevřenost a podpora místních obyvatel a otevřenost a snaha zapojit se ukrajinských uprchlíků**. Řada obcí v odpovědi na tuto otázku jmenovala konkrétní **nevládní či církevní organizace i filantropy**. To ukazuje, že pomoc „zdola“ byla zásadní a neustávala ani v roce 2023.

Jako naprosto klíčový nástroj podpory obce zmiňovaly **aktivity dlouhodobě usazených ukrajinských občanů**, kteří se masivně zapojovali do podpory svých krajanů i v roce 2023. Často byly vyzdvihovány i aktivity a přístup samotných ukrajinských uprchlíků. Za zásadní byly považovány i **aktivity místních podnikatelů** s ohledem na nabídnuté ubytování nebo práci.

Z finančních prostředků byl opakovaně zmiňován dotační titul Ministerstva vnitra ČR Projekt obcí na podporu integrace držitelů dočasné ochrany na lokální úrovni (s podporou UNHCR), kde si obce žádaly o finanční zdroje na potřebné aktivity.

Zejména obce v Jihomoravském kraji zásadně vyzdvihovaly pomoc a přístup Centra pro cizince JMK. V porovnání s ostatními kraji byla nadstandardně zmiňována podpora obdobných krajských center pro integraci cizinců v Pardubickém a Ústeckém kraji. Opakovaně a pozitivně byla vyzdvihována i práce řady krajských úřadů a KACPU.

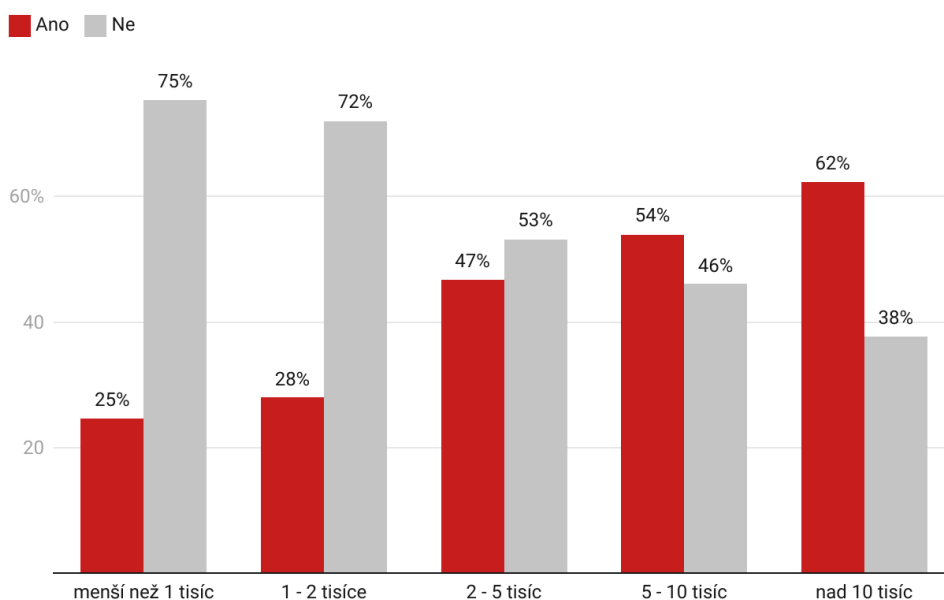
Z kontextu odpovědí je pak zřejmé, že velmi efektivní byly různé typy spolupráce, ať již v rámci konkrétních obcí či jejich svazků nebo s velmi pestrou paletou aktérů v dané oblasti.

Financování integrace v obcích

Externí financování

Podpora uprchlíků z Ukrajiny byla v 42 % obcí v roce 2023 financována z externích zdrojů (krajských, národních, soukromých i mezinárodních, Graf 12). Z odpovědí vyplývá, že čím větší obec, tím větší přísun externího financování. Souvisí to zřejmě se schopností a kapacitami obce externí zdroje financování aktivně vyhledávat a získávat. Míra využití externích zdrojů totiž nebyla nijak závislá na výši podílu uprchlíků v obci.

Graf 12: Externí financování podpory uprchlíků v obci (v %)

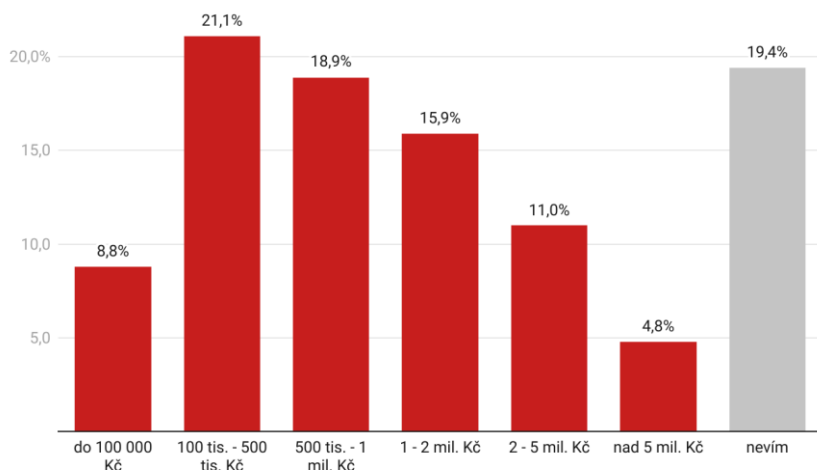
Poznámka: Průměrný podíl obcí, které využily externího financování: 42 %

Zdroj: Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)

Obce a městské části podle vlastních odhadů získaly v roce 2023 z externích zdrojů téměř 242 mil. Kč na podporu ukrajinských uprchlíků. Reálné číslo bude nicméně ještě vyšší; téměř pětina obcí, které deklarovaly, že v roce 2023 získaly externí financování, nebyla schopna tento příjem kvantifikovat (Graf 15). Bylo to způsobeno jednak tím, že dotazník vyplňovala osoba, která o dané výši neměla nebo nebyla schopna získat poptávané informace. Druhým důvodem je, že externí pomoc měla často nefinanční podobu.

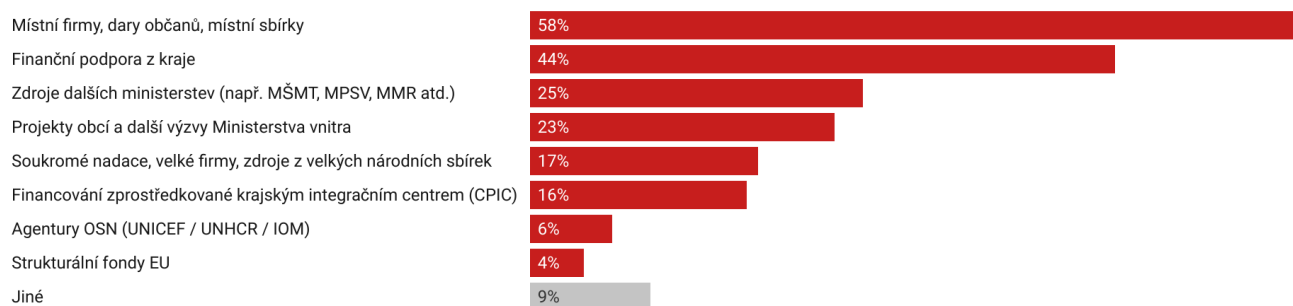
Graf 15: Objem externího financování obcí

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 227 - počet obcí s externím financováním)*

Nejčastějším zdrojem externího financování byly příspěvky od místních firem a ze sbírek občanů (Graf 16). Potvrzuje se tak velký (kladný) vliv spolupráce a podpory ze strany místních obyvatel, případně místních firem, kterou obce uváděly jako nejvýznamnější zdroj podpory. Poukazuje to i na velkou míru solidarity na lokální úrovni, která, i když již v menší míře, přetrvávala i v roce 2023. Finanční podpora z kraje byla zmiňována ve 44 %. Výše tohoto podílu je nicméně ovlivněna tím, že obce za tuto podporu považovaly i kompenzační příspěvky pro ubytovatele v HUMPO, v rámci nichž bylo ze strany státu hrazeno nouzové ubytování zranitelným skupinám uprchlíků.

Graf 16: Zdroje externího financování podpory uprchlíků z Ukrajiny v obci v roce 2023

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 227 - počet obcí s externím financováním)*

Obce poptávaly finance zejména na bydlení uprchlíků, upozorňovaly však i na potřebu financí na koordinování aktivit směřujících k ukrajinským uprchlíkům a poptávaly zdroje na různé akce, které by jim umožnily se do života v ČR lépe zapojit. Jako důležitý finanční zdroj na národní úrovni byl uváděn program MV ČR Integrace držitelů dočasné ochrany na lokální úrovni. Tento program umožňoval obcím organizovat potřebné aktivity typu jazykové kroužky, podporovat mimoškolní aktivity ukrajinských dětí nebo platit ukrajinské koordinátorky. Z odpovědí se

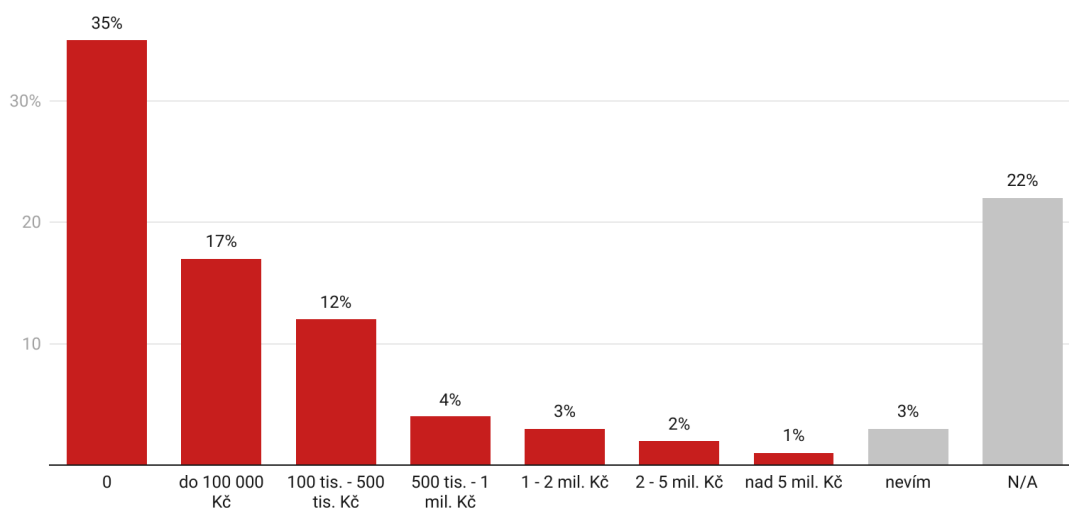

pak zdá, že větší obce s lepšími administrativními kapacitami hodlají tento program, bude-li to možné a potřebné, používat i v budoucnu. Menší obce ale viděly i z důvodu administrativní bariéry tyto projekty spíše jako mimořádnou aktivitu. Zároveň ale tyto menší obce vnímaly, že na mnoho aktivit, které v roce 2023 realizovaly, nebudou mít finanční prostředky.

Financování z běžného rozpočtu obce

V roce 2023 zhruba třetina obcí (224) s přítomností uprchlíků neměla žádné vlastní výdaje (Graf 17). Žádné výdaje neměly především obce I. stupně (40 % z obcí I. stupně) a obce II. stupně (34 %). Obcí III. stupně a městských částí, které deklarovaly, že žádné výdaje spojené s přítomností uprchlíků nemají, byla zhruba čtvrtina. Obecně obce deklarovaly, že větší výdaje měly v roce 2022 s masivním příchodem uprchlíků. V roce 2023 se situace stabilizovala a fungování obcí se vrátilo do normálnějšího stavu. Celkem 183 obcí nemělo v roce 2023 externí ani interní výdaje na podporu uprchlíků. V roce 2023 obce ze svých rozpočtů na aktivity spojené s uprchlíky vydaly přes 139 mil. Kč, nejčastěji do 100 tis. Kč (17 % všech obcí). I v tomto případě platí, že skutečná výše výdajů se bude pohybovat jinde (pravděpodobně výše). Čtvrtina obcí (167) nebyla schopna výši výdajů konkretizovat.

Graf 17: Objem financování podpory uprchlíků z Ukrajiny z běžného rozpočtu obcí v roce 2023

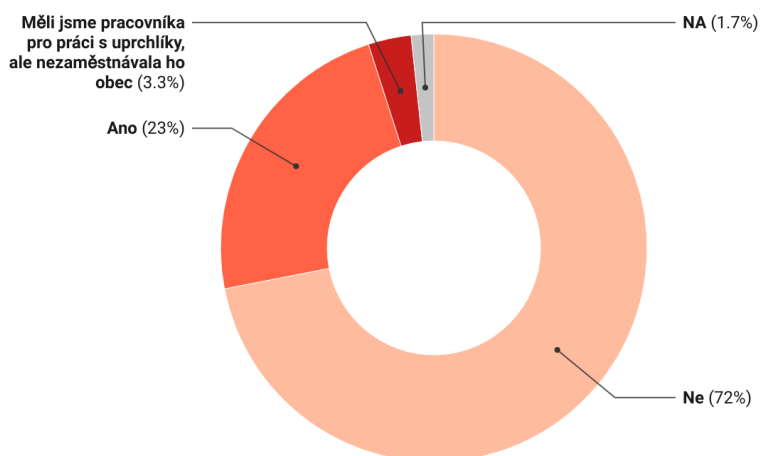
Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Personální zajištění integrace uprchlíků

Téměř 3/4 obcí neměly v roce 2023 vyčleněného zaměstnance pro řešení agendy související se soužitím s uprchlíky na území obce. Podle Grafu 18 však 23 % obcí tohoto pracovníka mělo a ve 3 % byl koordinátor soužití s ukrajinskými uprchlíky zaměstnáván někým jiným než obcí. Podíváme-li se však na data podrobněji, je patrné, že obce nad 10 000 obyvatel měly na tuto agendu vyčleněného zaměstnance výrazně častěji, a to dokonce ve 42 %.

Graf 18: Vyčleněný pracovník pro práci s uprchlíky

Zdroj: *Obce a uprchlíci z Ukrajiny 2023, 2024 (N = 645)*

Oproti roku 2022 se v roce 2023 výrazně snížil počet zaměstnanců obce, kteří vykonávali agendu týkající se soužití s ukrajinskými uprchlíky nad rámec svého úvazku: vykonávali ji v necelé třetině případů. Alarmující však je, že v obcích nad 5 000 obyvatel až 40 % respondentů uvedlo, že se u nich v obci někdo věnuje problematice ukrajinských uprchlíků nad rámec svého úvazku. Řešení této agendy tak, zejména ve větších obcích, stálo i v roce 2023 na bedrech řady úředníků i nad rámec jejich pracovní doby.

Dobré praxe a klíčové zkušenosti

Odpovědi na otevřenou otázku, ve které mohly obce psát o tom, co se jim v roce 2023 v souvislosti s přítomností ukrajinských uprchlíků nejvíc osvědčilo a co pro ně bylo klíčovou zkušeností, v sobě zahrnovala často i reflexi roku 2022, který byl pro obce výrazně náročnější. Přístupu obce k ukrajinským uprchlíkům i realizované aktivity v roce 2022 tak ovlivnily tento přístup i aktivity v roce 2023. **Aktivity zajišťující základní potřeby a následně asistenci při jednání s institucemi v roce 2023 vystřídal zejména řešení individuálních situací ukrajinských uprchlíků.**

Řada dříve uvedených informací se v této otázce ze strany obcí opakuje, odpovědi tak dobře zachycují, co bylo po obce důležité. Z výpovědí je patrné, že **přístup obcí k uprchlíkům byl v roce 2023 velmi pestrý**, od přetrvávajícího aktivního přístupu, přes občasné řešení individuálních problémů, až po značný nezájem. Narůstající počet obcí také agendu ukrajinských uprchlíků „outsoucoval“ na další aktéry jako jsou nevládní organizace, jindy se tématu věnovala tzv. ukrajinská koordinátorka. Přestože se téma stalo pro obce méně intenzivní než v roce 2022, vnímají ho jako důležité a zejména při vyšších počtech ukrajinských uprchlíků i jako stále **zátěžové**.

Výsledky výzkumu dále ukazují zvětšující se rozdíly mezi většinou menších a větších obcí. V roce 2023 nebylo zejména v menších obcích soužití s ukrajinskými uprchlíky příliš významným tématem, protože se řada z nich odstěhovala, či se přirozeně začlenila do života v obci. Větší obce (či menší obce s více ukrajinskými uprchlíky) i nadále řešily témata typu **ubytování, dostupnost školní a předškolní péče i dostupnost neakutní zdravotní péče**.

Jako zásadní pro přijetí a soužití s ukrajinskými uprchlíky byla zmiňována **podpora místních občanů** i celkové **vstřícné nastavení ze strany státu**, to však bylo spojováno především s počátečním obdobím roku 2022. V reflexi za roky 2022 i 2023 obce zdůrazňovaly **četné legislativní změny**, které opakovaně považovaly za nesrozumitelné a pozdě komunikované, řada obcí pak zdůrazňovala **negativní dopad legislativních změn** na nejvíce zranitelné uprchlíky.

Řada obcí (bez souvislosti s velikostí či počtem uprchlíků) také deklarovala **problém malého vhledu do situací ukrajinských uprchlíků na svém území**. Obce opakovaně uváděly, že **neznaly počty ukrajinských uprchlíků** a některé z nich téma ukrajinských uprchlíků **nevnímaly jako svou agendu**, a to i v případech vyšších počtů ukrajinských uprchlíků na svých územích.

Přetrvávající důležitost koordinace a komunikace

V roce 2022 se po příchodu ukrajinských uprchlíků vzedmula velká vlna občanské solidarity. Obce rekapitulovaly, že pro úspěšné zvládnutí tehdejší situace byla klíčová reakce ze strany obce (nebo například místního spolku, který již dlouhodobě s obcí spolupracoval). Jako zásadní dobrá praxe se ukázalo **ustanovení „obecního koordinátora“**, u kterého se **scházely nabídky a poptávky pomoci**. Funkčním modelem pak bylo, když tento koordinátor komunikoval s městem, v jehož organizační struktuře byl ukotvený, s ostatními pomáhajícími i s ukrajinskou komunitou. Z řad dříve usazených Ukrajinek, které pomáhaly jako dobrovolnice, se potom v mnoha případech staly placené „**ukrajinské koordinátorky**“ (většinou se jednalo o ženy), které **pracovaly s potřebami ukrajinské komunity a komunikovaly je směrem k obcím**. **Právě existence těchto dvou koordinačních osob (na straně obce a na straně uprchlíků) se ukázala být velmi efektivní**. Klíčové tak bylo napojení těchto osob na obec (např. prostřednictvím účasti na pravidelných setkáních, personálním propojení obecního koordinátora se členy zastupitelstva atp.) i ukrajinskou komunitu.

V roce 2022 bylo dalším významným faktorem působení **krizových štábů**, které měly za sebou většinou nedávnou spolupráci z doby pandemie a měly tak dobře nastavené parametry fungování. Se zklidněním situace však řada obcí **krizový štáb rozpustila**. V obcích, které se i nadále situací (většinou většího počtu) Ukrajinců zabývají, se ukázalo jako klíčové vytvořit či zachovat **mechanismus, který stále vnáší téma ukrajinských uprchlíků** (když je třeba) **do agendy obce**. Někdy tuto funkci zastávají aktivní zastupitelé, jindy si obce občasné zvou „ukrajinské koordinátorky“ na setkání zastupitelstva, sociální komise či při jiných příležitostech.

Velmi pozitivní roli také sehrála **zvládnutá komunikace**. Některé obce již měly vlastní informační systém (např. e-mailovou skupinu), kterým s občany komunikovaly a který využily i v případě příchodu ukrajinských uprchlíků. Většinou však společně s ukrajinskými uprchlíky vytvořily novou **komunikační platformu (například Whatsapp skupinu, Viber kanál, Facebookové, popř. Telegramové skupiny/kanály)**, kterou používali zprvu

pro zjištění a zajištění základních potřeb a později jako způsob informování o dění v obci a legislativních změnách, či k občasnému svolávání. Do těchto skupin byli většinou zahrnuti jak ukrajinští uprchlíci, tak místní zapojení obyvatelé. **Tyto skupiny fungovaly většinou i v roce 2023 a sloužily jako nenahraditelný komunikační prostředek mezi obcí a uprchlíky.** Zároveň byly často využívány k zapojení Ukrajinců do života v obci i jako způsob rychlého reagování na občasně problémy. Mezi dobré praxe pak patřilo nejen informování Ukrajinců, ale rovněž **informování ostatních obyvatel v obci**, kteří často nevědí, jak s novými sousedy komunikovat a zapojit je do obecního života.

Transformace podpůrných aktivit mezi lety 2022 a 2023

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že původní aktivity směřující k zajištění základních potřeb a následné asistenci při jednání s institucemi v roce **2023 většinou** vystřídalo zejména **řešení individuálních situací ukrajinských uprchlíků**. Aktivní obce v roce 2022 připravovaly ubytovací kapacity, organizovaly veřejné sbírky, koordinovaly své aktivity s místními spolky, oslovovaly dobrovolníky a informovaly na svých webových či facebookových stránkách v češtině i ukrajinštině. Většina těchto aktivit postupem času odezněla, často proto, že již nebyla třeba. Mezi aktivity, které přetrvávaly i v roce 2023, patřila zejména potravinová pomoc skrze **potravinové banky, doprovázení na úřady, zapojování ukrajinských uprchlíků do života v obci a asistence s řešením individuálních životních situací** (od pomoci s vyhledáním zdravotního specialisty po zařízení pohřbu či podání daňového přiznání). Individuální asistence se často u řady aktérů značně přelévaly z pracovní do soukromé sféry.

Obce se také opakovaně shodly na tom, že klíčové bylo **umožnit uprchlíkům slušný start** (například zajištění základních potřeb, asistence se zápisem do škol, pomoc s dopravou atp.) a postupně podpůrné aktivity omezovat a ponechat jen některé (např. zaměřené na děti či skupiny Ukrajinců se specifickými potřebami). Podmínkou hladkého začlenění však vždy bylo zajištění ubytování, práce a školní a předškolní péče o děti. Pokud se v obci vyskytli uprchlíci, kteří měli specifické potřeby (vážná nemoc, postižené dítě apod.), potřebovaly obce většinou spolupráci nevládních organizací nebo velké nasazení angažovaných dobrovolníků. Obce také upozorňovaly na problematickou situaci žen s malými dětmi, které jsou těžko uplatnitelné na trhu práce (nebo si na něm nevydělají dostatek prostředků), a **často trpí bídou**.

Zásadní význam lokálních sítí

Podrobnější vhled do přístupu obcí k ukrajinským uprchlíkům odhaluje zásadní význam různých místních komunit a spolků. Ty svou často dobrovolnou a nyní mnohaletou aktivitou klíčově přispěly k pomoci ukrajinským uprchlíkům a jejich zapojení do české společnosti. Velké množství obcí vyzdvihovalo:

- Aktivity dříve **usazených Ukrajinců**, a to jak na dobrovolné bázi (i v roce 2023), tak ze strany nově či dříve vzniklých spolků, které již čerpaly granty či jinak dostupné finanční prostředky.

- Aktivity místních farností a dalších uskupení **katolické i evangelické církve**, popřípadě jimi zřizovaných nevládních organizací jako jsou Diakonie ČCE či Charita ČR.
- **Angažovanost samotných ukrajinských uprchlíků** a jejich snahu se do života v obci zapojit.
- Přetrvávající **pomoc řady dobrovolníků**.
- **Aktivity velké řady neziskových organizací a příspěvkových organizací** obcí.
- **Práci nevládních organizací věnujících se migraci**. Ty pak sehrály klíčovou roli nejen v zajištění konkrétní pomoci, ale i v organizaci velkého množství seminářů, informačních kurzů, školení pro ukrajinské dobrovolníky a koordinátory pomoci a stejně tak ve vzdělávání osob, které dosud neměly zkušenosti s prací s migranty. **Nevládní organizace pracující s migranty a CPIC tak byly zásadní pro sdílení potřebného know-how a informací**.

Opakovaně bylo také zdůrazňováno klíčové zapojení místních podnikatelů, sociálních služeb, KACPU i krajů.

Uváděné **spektrum aktivit, kterými české obce napomohly k začlenění ukrajinských uprchlíků, bylo značně široké**. Mezi příklady dobré praxe z roku 2023 bylo často uváděno **zapojování ukrajinských dětí** do místních volnočasových aktivit a podpora jejich účasti, organizace speciálních kroužků pro udržení ukrajinského jazyka a podpora příměstských táborů. Dále byla zdůrazněna **důležitost nastavení komunikace mezi zástupci obce a ukrajinskou komunitou a informování ostatních obyvatel o situaci uprchlíků**.

Podíváme-li se na vyskytující se konkrétní dobré praxe, které obce oceňovaly, jednalo se o:

- **Informování a komunikace**
  - Snaha o komunikaci nejen přes webové platformy atp., ale i osobně (tj. poznatek, že pouhé zaslání informace často není dost)
  - Nastavení komunikace mezi zástupci obce a někým, kdo má vhlad do ukrajinské komunity (např. ukrajinská koordinátorka, interkulturní či sociální pracovnice)
  - Informování ukrajinských uprchlíků (o dění v obci i legislativních změnách) a využívání společných informačních kanálů (WhatsApp skupiny, Viber, telegramový kanál, FB skupiny...)
  - Komunikace s vlastníky ubytoven (jde-li)
  - Využívání nástrojů komunitního plánování
  - Informování ostatních obyvatel ohledně ukrajinských uprchlíků v obci
  - Natáčení podcastů a filmů ohledně ukrajinských sousedů
- **Zapojování uprchlíků do života obce**
  - Zapojování ukrajinských dětí do místních volnočasových aktivit a podpora jejich účasti
  - Podpora příměstských táborů pro ukrajinské děti nebo jejich začlenění do existujících táborů
  - Organizace ukrajinsko-českých setkání v obcích

- Zapojování Ukrajinců do života obce formou cílených pozvání, svěřování úkolů atp.
- Pořádání tematických seminářů (jak pro Ukrajince, tak pro pracovníky, kteří se s nimi setkávají)
- **Materiální pomoc**
  - Provozování potravinové banky
  - Provozování komunitního šatníku/vybavení do bytu
- **Mapování a sociální práce**
  - Mapování ukrajinských uprchlíků v obci (a jejich potřeb) prostřednictvím krátkých dotazníků
  - Využívání interkulturních pracovníků, rozvoj interkulturní práce a informace o potřebách ukrajinských uprchlíků skrze lepší znalost jejich potřeb
  - Cílená sociální práce (zaměřená na konkrétní potřeby ukrajinských uprchlíků)
  - Využívání interkulturních pracovníků/terénních pracovníků/ukrajinských koordinátorů
  - Online terénní práce
  - Snaha o osobní komunikaci
- **Spolupráce s ostatními aktéry**
  - Spolupráce s místními firmami, které často ukrajinské uprchlíky zaměstnávají, a vzájemné předávání si informací
  - Spolupráce s KACPU, CPIC a krajem

Pro úplnost je třeba dodat, že v otevřené otázce se však obce nezaměřily pouze na dobré praxe. Kromě **velkých témat, jako je přístup k bydlení, práci, vzdělání a ke zdravotní péči, je trápí nedostatek dat** (či možná chybějící informace o tom, kde a zda tato data existují) ohledně počtu ukrajinských uprchlíků na jejich území a spolehlivost těchto informací. Dále obce řeší **odpadové hospodářství**, zejména pak třídění odpadů a informace v ukrajinštině o něm; **situaci mladistvých uprchlíků** (14+); nepromyšlené **dopady legislativních změn** a **absenci osob**, na které by se obce mohly v krajích **obracet s žádostí o radu či informaci**.

Poznámka na závěr

Při interpretaci výsledků šetření je nutné brát širší kontext, v rámci kterého obce popisovaly své zkušenosti. Za prvé je to postupná koncentrace uprchlíků do větších obcí a s tím spojený odchod z nejmenších obcí. Rok 2023 byl poznamenán také přijetím lex Ukrajina V, který měl dramatický dopad na sociální a bytovou situaci uprchlíků. Novelizací zákona byla ukončena podpora solidárních domácností, stejně tak byla zavedena kategorie zranitelných osob vzhledem k oprávnění být bezplatně ubytován v nouzovém ubytování. Nejednotnost výkladu novelizací nicméně vedla jak k nejednoznačné a zpožděné komunikaci a výkonu státní správy směrem k obcím, tak k posílení sociální a ekonomické marginalizace dotčených uprchlíků. V tomto kontextu obce s velkými starostmi vyhlíží další novelizaci lex Ukrajina, která pravděpodobně sociální situaci části uprchlíků dále zhorší.

Závěrem můžeme shrnout, že rok 2023 přinesl do situace obcí a jejich přístupu k uprchlíkům částečně přirozený útlum a významnou změnu charakteru podpůrných aktivit. Zejména ve větších obcích nicméně potřeba podpory aktivit směrem k ukrajinským uprchlíkům přetrvává. Reflexe obcí ohledně soužití s uprchlíky tak nabízí nejen pestrý obraz toho, jak soužití s nově přichozími na lokální úrovni vypadá, ale především informace o tom, jaké aktivity by bylo vhodné v obcích podpořit, co obce trápí a na jaké přetrvávající či nové výzvy hledají řešení.